

דו"ח מחקר:

מיפוי התנאים ההתפתחותיים ב"מחסני הילדים"

ד"ר יעל מאיר
פרופ' מישל סלואן

הגנים הפיראטיים בהם שוהים ילדי
מהגרי העבודה ומבקשי המקלט בישראל

דו"ח מחקר:
מיפוי התנאים ההתפתחותיים
ב"מחסני הילדים"
הגנים הפיראטיים בהם שוהים ילדי מהגרי
העבודה ומבקשי המקלט בישראל

ינואר 2016
אוניברסיטת תל אביב, תל אביב, ישראל

תבנית לציטוט: מאיר, י. וסלואן, מ. (2016). דו"ח מחקר: מיפוי התנאים ההתפתחותיים ב"מחסני הילדים", הגנים הפיראטיים בהם שוהים ילדי מהגרי העבודה ומבקשי המקלט בישראל. אוניברסיטת תל אביב, תל אביב, ישראל. לפנייה למחברות: יעל מאיר yaelmayer10@gmail.com, מישל סלואן mich@post.tau.ac.il

תודות

**מירי ברברו אלקיים, טל לירן, איילת דברת, רוני דנציגר, איילה שני,
צוות המדריכות הפדגוגיות וכל צוות מרכז מסיל"ה,
מינהל השירותים החברתיים, עיריית תל אביב-יפו**

על התמיכה ועל הסיוע בפרוייקט
ועל עבודתכם המסורה והיום יומית לאורך שנים
להטבת מצב הילדים בבייביסטריום.

רותם אילן, ראש תחום הגירה באגודה לזכויות האזרח, על הליווי ועל התמיכה
עדינה שפירא על היוזמה, החשיבה והתמיכה
עליזה אולמרט, נשיאת יוניסף, על היוזמה, החשיבה והליווי
ברגי וולפורגה וצוות נציבות האו"ם לפליטים בישראל, על התמיכה והליווי
ג'וני קליין, מנכ"ל הקרן הישראלית למען יוניסף, על התמיכה והסיוע
יעל צובארי על הסיוע בכתיבת פרק המבוא
עדי אלטשולר, מועצת הבייביסטרים, על שיתוף הפעולה בפרוייקט
ד"ר גבי ליברמן, חברת דטה-גראף, על עריכת העיבודים הסטטיסטיים
אירינה לוי פלוסק על הסיוע בריכוז המחקר ובניהול
תודה מיוחדת לגננות הבייביסטרים שנענו להתראיין ולהשתתף במחקר

דו"ח זה הוצא לאור בתמיכת הגופים הבאים:

האגודה לזכויות האזרח בישראל
جمعية حقوق المواطن في إسرائيل
The Association for Civil Rights in Israel

תוכן עניינים

4	תקציר
5	מבוא
6	רקע היסטורי
8	ילדים חסרי מעמד בישראל
11	הבייביסטרם: הגנים הפיראטיים
16	פתרונות אפשריים להבראת מצב הגנים הפיראטיים
20	שיטה
21	ממצאים
21	1. מאפיינים דמוגרפיים וכלליים של הגנים הפיראטיים
28	2. תנאים פיזיים ובטיחותיים
30	3. היבטים חינוכיים והתפתחותיים בתנאי הגנים הפיראטיים
33	דיון

תקציר

דו"ח זה עוסק בתופעת "מחסני הילדים", ה"בייביסטרס", גנים פיראטיים בהם שוהים בתנאים של הזנחה חמורה אלפי תינוקות ופעוטות חסרי מעמד מקרב קהילת מהגרי העבודה ומבקשי המקלט בישראל. במסגרת הדו"ח יוצג מחקר שבו השתתפו 47 גנים פיראטיים הממוקמים בדרום תל אביב. מטרת המחקר הייתה למפות לראשונה באופן שיטתי את תופעת הגנים הפיראטיים השייכים לקהילות מבקשי המקלט ומהגרי העבודה בתל אביב-יפו, לעמוד על מאפייני האוכלוסייה הפוקדת מסגרות אלו ועל התנאים השוררים בהן. במסגרת המחקר רואיינו הגננות ונערכו מספר תצפיות בכל גן. ממצאי המחקר מצביעים על כך שהגנים הפיראטיים מאופיינים בתנאים פיזיים קשים וביחס תקינה נמוך (מספר גבוה של תינוקות לכל מטפלת). כמו כן נצפו ליקויי בטיחות חמורים והיעדר תנאים חינוכיים והתפתחותיים הולמים לגיל הרך.

ממצאי המחקר מעלים כי התנאים הקיימים בגנים הפיראטיים מעמידים בסכנה אלפי תינוקות ופעוטות. ממצאים אלה משקפים מצב חירום של ממש הדורש פתרון מערכתי, מקיף ומיידי. על כן, יש צורך בהתערבות דחופה של משרדי הממשלה בשיתוף פעולה עם גורמים עירוניים ואזרחיים להבראת מצבם של הגנים הפיראטיים ולהצלת התינוקות השוהים בהם.

מבוא

דו"ח זה עוסק בתופעת "מחסני הילדים", ה"ביביסטרים" (להלן "יקראו"; "הגנים הפיראטיים"), גנים בהם שוהים בתנאים של הזנחה קשה אלפי תינוקות ופעוטות חסרי מעמד. במסגרת הדו"ח יוצג מחקר שמטרתו הייתה למפות את הגנים הפיראטיים הקיימים בתל אביב-יפו, לעמוד על מאפייני האוכלוסייה הפוקדת מסגרות אלו וכן על התנאים הפיזיים, הבטיחותיים והחינוכיים השוררים במסגרות אלה.

בישראל שוהים כיום 151,752 אנשים חסרי מעמד (מהגרי עבודה, תיירים ומבקשי מקלט) (משרד הפנים, 2015). ככל הידוע, אין גורם פורמאלי בישראל המחזיק בנתונים מלאים ועדכניים לגבי מספר הקטינים מתוך קבוצה זו. במחקר זה אנו נתמקד בקטינים השוהים בגנים הפיראטיים בתל אביב-יפו, ולפיכך נציג את הנתונים הרלוונטים לעיר זו. לפי המחלקה לבריאות הציבור בעיריית תל אביב-יפו מטופלים במכלול תחנות טיפוח החלב 4,214 ילדים חסרי מעמד בגילאי לידה עד 6, מתוכם 942 תינוקות ו-3,272 פעוטות (עיריית תל אביב-יפו, יולי 2015) כשכ-75% מתוכם הינם מבקשי מקלט (מבקר המדינה, 2014). סך אוכלוסיית ילדי הזרים בתל אביב-יפו מהווים כיום כ-13% מכלל התינוקות בעיר וכ-11% מכלל הילדים בעיר. ילדים אלה שוהים בשנות ילדותם בגנים הפיראטיים.

"מחסני הילדים" פרצו לתודעה הציבורית לפני יותר מעשור, ומאז מוזכרים לסירוגין בתקשורת, בדרך כלל בעקבות מקרה מוות של תינוק או פעוט. אלפי תינוקות, פעוטות וילדים פוקדים מדי בוקר את המסגרות הללו. במסגרת המבוא תוצג סקירה מלאה של התופעה; החל מההיסטוריה של התופעה, דרך התמורות שחלו בה וכלה במאפייניה הנוכחיים. החל משנת 2000 מסיל"ה (מרכז מידע וסיוע לקהילה הזרה מטעם עיריית תל-אביב יפו) פועלת במסגרות אלו ומרבית המידע הידוע לגביהן נובע מפעילותן של עובדות מסיל"ה. באפריל 2015, התקבלה החלטת ממשלה ולפיה יועבר תקציב ייעודי להקמת מעונות במודל "יוניטף" (עליו יפורט בהמשך) ואף יוקצו משאבים לפיקוח על הגנים מטעם משרד הכלכלה, התקבלה לאחר שאירעו חמישה מקרי מוות ברצף של תינוקות רכים במסגרות אלו (וילנאי, 2015).

רקע היסטורי

משפרצה האינתיפאדה הראשונה בשלהי שנות השמונים, הוחלט להמיר את כוח העבודה הפלשתינאי בעובדים זרים ממגוון מדינות. כניסתם לישראל אושרה לצרכי עבודה ולפרק זמן קצוב. בשנות ה-90 הובאו לישראל עשרות אלפי עובדות סיעוד, מרביתן מהפיליפינים (מאוחר יותר גם מנפאל, הודו וסרי לנקה), לצד אלפי עובדי בנין וחקלאות. אישורי העבודה והשהייה ניתנו אך ורק לעובד עצמו ולא חלו על צאצאיו, בין אם נולדו בארץ המוצא ובין אם נולדו בישראל (קמפ ורייכמן, 2003). בהתאם לנוהל "עובדת זרה בהיריון" (רשות האוכלוסין וההגירה, 2013), על מהגרות עבודה נאסר להביא ילד לעולם בזמן עבודתן בישראל. אישה שנכנסה להריון קיבלה שלושה חודשים מרגע הלידה לשלוח את הילד חזרה למדינת מוצאה, ואם לא עשתה זאת היא איבדה את אשרת העבודה והפכה יחד עם ילדה לשוהה בלתי חוקית בישראל. במקביל לאוכלוסייה זו, נצפתה תופעה מוגברת של תיירות צליינית ממדינות מערב אפריקה (בעיקר גאנה וניגריה). לעיתים תיירים אלו בחרו להשתקע בישראל גם אחרי פקיעת אישור השהייה, ובכך הפכו גם הם וילדיהם שנולדו בישראל למהגרים חסרי מעמד (צבר, 2008). כמו כן ישנם תיירים שהגיעו ממדינות חבר העמים ונשארו בישראל לאחר תום תקופת האשרה שניתנה להם, על פי הערכות חיים כיום בישראל כ-90,000 תיירים חסרי מעמד (משרד הפנים, 2015).

בנוסף לשתי אוכלוסיות אלו, בשנת 2004 החלה תופעה של הסתננות דרך הגבול עם מצרים. בשנת 2004 נכנסו לישראל סך הכל 1,528 בני אדם אשר ביקשו מקלט בישראל, ואילו בשנת 2010, במגמת צמיחה עקבית, 7,932 מבקשי מקלט נכנסו לישראל (מסמך ההמלצות ועדה בין משרדית לגבי מעמד ילדי השוהים הבלתי חוקיים ובני משפחותיהם בישראל, 2010). בשנת 2012 הקימה ישראל גדר בגבול עם מצרים במטרה לבלום הסתננות, הברחות וחדירות על רקע פלילי ובטחוני, הקמת הגדר גרמה לירידה ניכרת בכמות הנכנסים לישראל דרך הגבול וכיום מדובר על אוכלוסייה של כ-45,000 איש

(בג"צ 8665/14). אוכלוסייה זו שוהה בישראל מתוקף מדיניות של "אי הרחקה זמנית", אך מעמדה מעולם לא הוסדר. לאור מחויבותה לאמנות בינלאומיות, המדינה מנועה מלהחזיר פלח ניכר מהחודרים לשטחה לארצות מוצאם, ולפיכך מנסה מזה שנים להגיע להסדר עם מדינה שלישית שתקלוט אותם (ברמן, מאיר ואילן, 2014). עד לספטמבר 2014 מסתננים מאפריקה שנתפסו באזור הגבול על ידי צה"ל הובאו ל"כלא סהרונים" שבקציעות, שם עברו רישום ושימוע לקביעת מעמדם, ובהתאם לחוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט) התאפשרה החזקתם במשמורת למשך שלוש שנים (חוק למניעת הסתננות, 2012). בספטמבר 2013 קבע בג"ץ כי החוק המאפשר משמורת של מסתננים במתקן סגור לתקופה של 3 שנים איננו חוקתי. בעקבות כך, אישרה הכנסת בדצמבר 2013 את תיקון מס' 4 לחוק למניעת הסתננות, במקום החוק שבוטל. לפי תיקון זה ניתן לשים מסתננים שנכנסו לישראל לאחר תחילת החוק במשמורת למשך שנה, ומי שכבר נמצאים בישראל ניתן להעבירם למרכז כליאה פתוח. לצורך כך הוקם מתקן "חולות", אף הוא בקציעות, שהחל לקלוט מסתננים שהועברו אליו מ"סהרונים". נכון ליוני 2015 חיים בישראל 45,091 מבקשי מקלט, (73% אריתראים, 19% מסודן, 7% משאר מדינות אפריקה, 1% משאר העולם) (משרד הפנים, 2015). ביניהם אלפי ילדים, שבתוכם קבוצה קטנה של קטינים בלתי מלווים (ברמן, מאיר ואילן, 2014).

בתחילת שנות ה-2000 התגוררו בדרום תל אביב בעיקר מהגרי עבודה ממדינות אסיה ומערב אפריקה. בשנים אלו נוצרה התשתית להקמת מוסדות בלתי פורמאליים של הקהילה, לרבות כנסיות, עסקים וגם הגנים הפיראטיים. קהילת מהגרי העבודה הייתה מורכבת מקהילות שונות, אשר חלקן היו מאורגנות ומלוכדות, ומרבית חבריהן היו משכילים ודוברי אנגלית, ומכורח חייהם כשוהים חסרי מעמד עסקו בעבודות כפיים. בשנת 2002 המדינה החלה לפעול להרחקת השוהים חסרי המעמד שבגבולותיה, באמצעות משטרת ההגירה, אך בחרה בשלב הזה שלא להרחיק ילדים. לפיכך, התמקדה בהרחקת האבות מתוך אמונה שהאימהות, בהיותן ממדינות פטריארכליות, תבחרנה לשוב אל מדינות

המוצא שלהן יחד עם ילדיהן. מדיניות זו הובילה לכך שהאוכלוסייה שנותרה בישראל הורכבה ברובה מאימהות חד הוריות, אשר איבדו הרבה מגורמי התמיכה שלהן (מסיל"ה, 2010).

בשתי הוראות שעה של ממשלות ישראל ב-2006 וב-2010 הוסדר מעמדם של כ-2,000 ילדי מהגרי עבודה. היה עליהם לענות על מספר קריטריונים בכל הנוגע לגילם ולכניסה החוקית של הוריהם לישראל. בשנת 2011 חל שינוי במדיניות ופקחי רשות האוכלוסין וההגירה החלו לעצור ולגרש משפחות מהגרים על ילדיהם. שינוי מדיניות זה הביא לכך שמרבית ילדי הגנים כיום הינם ילדי מבקשי מקלט אריתריאים שנהנו מהגנת אמנות בינלאומיות באשר לאיסור החזרתם לארץ המוצא. לפי נתונים של מסיל"ה, שמשמשת גם כמחלקת רווחה לא רשמית של הקהילה הזרה בתל-אביב, מרבית ילדי קהילה זו מוגדרים כילדים בסיכון על רקע היעדר מעמד פורמאלי (מסיל"ה, 2014). נתון זה נתמך בספרות הגלובאלית העוסקת בילדים חסרי מעמד. (מסיל"ה, 2011). ילדים חסרי מעמד נתונים בסיכון לחוות מצוקה פסיכולוגית וקשיים רגשיים יותר מבני גילם בעלי מעמד. מעמדם הארעי כמו גם העדר זכאותם לזכויות בסיסיות וחוסר הנגישות לשירותים שונים (נתון שמשתנה בהתאם למדינת המקלט) מהווים גורמים עיקריים לכך. לאלו יש להוסיף את הדחק, הטראומה וקשיי הפרנסה שלרוב מאפיינים את משפחות המהגרים, כפרמטרים נוספים המשפיעים על רווחת הילדים ועלולים לפגוע בהתפתחותם התקינה. ניתן לסכם ולומר כי ארבעת הגורמים המרכזיים שנמצאו כמנבאים סיכון (מעמד סוציו אקונומי נמוך, גישה מצומצמת לשירותי בריאות ורווחה, אקלים חברתי עוין ודחק משפחתי) שרירים וקיימים במרבית משפחות מבקשי המקלט בישראל. כעת נסקור את זכויותיהם של ילדים חסרי מעמד בישראל.

ילדים חסרי מעמד בישראל

זכויות רווחה. מדיניות משרד הרווחה בדבר קטינים חסרי מעמד אינה מתייחסת למושג "קטין נזקק", אלא לשני מצבים של נזקקות: "ילד בסיכון" ו"ילד בסכנה". ההגדרה

המקצועית של משרד הרווחה לילדים בסיכון היא "ילדים החיים במצבים המסכנים אותם במשפחתם ובסביבתם – הזנחה, התעללות, חיים בקהילה מסכנת או ניתוק ממסגרות נורמטיביות – אשר כתוצאה מהם נפגעת רווחתם והם אינם מסוגלים להשתלב בלימודים, בחברה, במשפחה ולממש את הפוטנציאל האישי שלהם". ילד בסכנה על פי המשרד הוא "ילד חסר הגנה החשוף לפגיעה קשה בו העלולה להיות בלתי הפיכה ואף לגרום למותו. פגיעה יכולה להיגרם בידי אחראי על הילד, בידי אדם אחר או בידי הילד עצמו. מצב הסכנה עלול להיות תוצאה של מעשי התעללות או הזנחה קשה ומתמשכת. אולם, מצבי סכנה עלולים להתהוות גם ממצבי חיים/תפקוד של המשפחה אשר לא קדמה להם התעללות. מצבי סכנה יכולים להיות צפויים או ברי-ניבוי, ויכולים להיות בלתי צפויים". (אתר משרד הרווחה, 2015). מנתונים שנמסרו לכותבות הדו"ח על ידי צוות מרכז מסיל"ה בשנת 2009 משרד הרווחה קבע ששירותי הרווחה יינתנו רק לילדים חסרי מעמד הנמצאים במצבי סכנה ולא בסיכון. בתחילת דצמבר 2013 הורתה הנהלת משרד הרווחה, בראשות שר הרווחה והשירותים החברתיים דאז, מר מאיר כהן, על שינוי המדיניות בנוגע לקטינים חסרי מעמד, והרחבת האוכלוסייה המטופלת מקטינים במצבי סכנה בלבד גם לקטינים במצבי סיכון. עוד החליט המשרד ליישם זאת בעיר תל אביב-יפו, כיוון שבה גרים רוב הקטינים. החלטה זו אפשרה בין השאר הקצאת משאבים להקמת מועדוניות טיפוליות לסך של 90 ילדים, במסגרת תקציבי משרד הרווחה שהועברו בשנת 2014 לטובת טיפול בילדי הקהילה הזרה. בנוסף לכך, כיום ילדים חסרי מעמד הנתונים תחת צו השגחה או תחת צווים של נזקקות זוכים גם הם לליווי סוציאלי מטעם משרד הרווחה. סך הכל מטופלים כיום במסיל"ה כ-550 ילדים בסיכון וילדים בעלי צרכים מיוחדים.

זכויות בריאות. חוק ביטוח בריאות ממלכתי אינו חל על קטינים חסרי מעמד בישראל, עם זאת, למהגרי עבודה ומבקשי מקלט תושבי ישראל ניתנת האפשרות לבטח את ילדיהם במסגרת הסדר מיוחד עם קופת חולים "מאוחדת". ביטוח זה אשר ממומן בחלקו

על ידי תשלומי ההורה וחלקו על ידי משרד הבריאות, מספק לילדים אלו שירותי בריאות דומים לשירותי הבריאות שמקבל ילד ישראלי. טיפול זה כולל בדיקות רופאי משפחה ורופאים מומחים, תרופות אשר נמצאות בסל התרופות, ובמידת הצורך אשפוז בבית חולים וניתוחים מורכבים. הסדר זה מכסה מגוון רחב של בעיות רפואיות (רופאים לזכויות אדם, 2015). מנתונים שנמסרו לכותבות על ידי עובדות מסיל"ה, ככל הנראה, המושג "ביטוח" כשלעצמו זר למרבית חברי הקהילה, אשר מורגלים לשלם עבור שירות רק במידה וזקוקים לו בזמן אמת. כמו כן, הקושי הכלכלי של המשפחות לעמוד בתשלומי הביטוח (120 שקלים בחודש לילד) באופן עקבי גורם לכך שלעיתים קרובות זכאותם לביטוח מוקפאת. גם קשיי ההתמודדות עם השפה והניירת הנלווית גורמים לחלק מההורים לוותר על הביטוח ועל השירותים הכרוכים בו (מסיל"ה, 2010). במסיל"ה נעשית עבודת תיווך רבה בתחום זה ועדיין הקשיים גדולים וילדים רבים, בעיקר בקרב התינוקות יוצאי הקהילה האריתראית, אינם מבטחים בשום ביטוח רפואי (מסיל"ה, 2010).

זכויות חינוך. משרד החינוך היה המשרד הראשון להחיל את אחריותו גם על ילדים חסרי מעמד. לפיכך, כל ילד השוהה בישראל זכאי לשירותי חינוך חנם מגיל 3 ומעלה, בשעות הפעילות של מוסדות החינוך הציבוריים. מסיל"ה, מעודדת את ההורים לרשום את ילדיהם לגנים עירוניים מרגע היותם זכאים לכך לרבות פעילות הסברה נרחבת בקרב הורי הילדים לגבי חשיבות הלימודים במערכת החינוך העירונית ולגבי אופן ההרשמה, כולל תמיכה בתהליך הרישום ותיווך למשפחות. ואכן, בתל אביב-יפו, מרבית ילדי הקהילה בני ה-3 ומעלה פוקדים את מסגרות מערכת החינוך העירונית בשעות הבוקר, ומצטרפים לגנים הפיראטיים רק בשעות הצהריים (מסיל"ה, 2009). בערים אחרות, כגון ערד, אילת ואשדוד בהם מצויים ריכוזי אוכלוסייה של מבקשי מקלט קיימים קשיים רבים יותר ברישום ילדים חסרי מעמד למערכת החינוך העירונית. בישראל לא קיימות חלופות מסובסדות רבות לילדים בגיל הרך, גם לא לילדים ישראלים, ורק ילדים מעטים, הנמצאים זכאים לכך במבחן ההכנסה של ההורים, יכולים להשתלב במעונות מסובסדים של ויצ"ו ונעמ"ת או במשפחתונים של

משרד הכלכלה, כמו גם ילדים בסיכון אשר משולבים במעונות רב תכליתיים השייכים למשרד הרווחה. ילדים אחרים פוקדים מסגרות פרטיות, יקרות למדי, שאינן מפוקחות, בהן ההורים משמשים כרגולטורים. מסגרות אלו, חרף היותן פרטיות, מחויבות לתקינה מסוימת שמבטיחה את רווחת הילדים השוהים בהן. ידם של מהגרי העבודה ומבקשי המקלט אינה משגת לממן הוצאות אלו, ולתוך ואקום זה צמחה תופעת הגנים הפיראטיים.

הבייביסיטרים: הגנים הפיראטיים השייכים לקהילות מהגרי העבודה ומבקשי המקלט בישראל

על רקע היעדרן של מערכות חינוך ציבוריות לגילאי לידה עד שלוש הקהילה עצמה הקימה עסקים פרטיים, גנים פיראטיים לטיפול בילדים, המנוהלים על ידי נשים וגברים מהקהילה הזרה. עובדות מסיל"ה היו הראשונות שהצליחו ליצור קשר עם מסגרות אלו, וזאת במסגרת תהליך ממושך של רכישת אמון המטפלות (מסיל"ה, 2009). עד החלטת הממשלה האחרונה מאפריל 2015 מסגרות אלו היו מפוקחות באופן מצומצם ובעיקר במקרי קצה קשים שבהם נשלחו מפקחות של משרד הכלכלה לבדיקה, במקרים אלה הוציאו דו"ח ליקויים ובחנו את תיקונם או שהוציאו צו סגירה לגן. יחד עם זאת, עקב מיעוט מספרן של המפקחות היה קושי בביצוע של מעקב ואכיפה שוטפים שהיו הכרחיים בשדה זה. היעדר פיקוח זה הוליד חוסר יכולת לאכוף סטנדרטיזציה מינימאלית, והוביל לכך שמצב הגנים הפיראטיים היה קשה ממש (מסיל"ה, 2009). בשנות התשעים היו ידועות למסיל"ה כ-20 מסגרות כאלה, עד שנת 2013 מספרן צמח לכ-50, וכיום מוכרות למסיל"ה למעלה מ-75 מסגרות של גנים פיראטיים בדרום תל אביב. ברחבי הארץ ידועות מסגרות נוספות מסוג זה (מסיל"ה, 2009). ניתן לייחס גדילה זו לגידול במספר התינוקות הנולדים למשפחות מקרב קהילה זו, לצד התגברות המצוקה הקיומית בה קהילה זו נמצאת לאור אי הסדרת מעמדה, כליאת ששכבת המנהיגות והקשחת עמדת החברה הישראלית כלפיהם.

הגנים הפיראטיים מאופיינים בתנאים פיזיים קשים ביותר, מחסור חמור בכוח אדם לטיפול בילדים, תנאי בטיחות מסוכנים ומחסור בידע לניהול של מסגרת לטיפול בילדים (מאיר, 2015). לפי הידע שנמסר על ידי צוות מסיל"ה, המסגרות פתוחות משעות הבוקר המוקדמות עד שעות הערב המאוחרות, ולעיתים אף מאפשרות לינה של ילדים במקום למשך של ימים בודדים ועד למספר שבועות. בשעות הבוקר שוהים במסגרות תינוקות ופעוטות מגיל לידה עד שלוש. בשעות הצהריים מצטרפת קבוצה של ילדים בני שלוש עד שש, שבבוקרים פוקדים גני עירייה אך לא רשומים לצהרונים פרטיים בשל העלויות הגבוהות. ילדים אלו מצטרפים כאמור לגנים הפיראטיים, וכך נוצר מצב שבו משעות הצהריים ועד שעות הערב מצטופפים באותו חלל עשרות ילדים בגילאי לידה עד גיל שש (מאיר, 2015). הורי הילדים משלמים סכום חודשי של כ-300 ₪ עד 800 ₪ לילד. על רקע ההוצאות הרבות המוטלות על בעלת עסק שבהחזקת גן (שכר דירה, ארנונת עסק, חשבונות) סכום זה מקשה על העסקת מספר עובדים מתאים לטיפול בכמות הילדים ועל התאמת המבנה לצרכי הילדים. כתוצאה מהצפיפות ומההזנחה הפיזית והרגשית מחריפות תופעות של אלימות ושל ילדים המסתגרים ונסוגים לתוך עצמם.

לצד מצבי קיצון שבהם נשקפת לתינוקות סכנת חיים של ממש (חנק מבקבוקים, משקיות ניילון המשמשות למשחק, משרוך של מוצץ הנכרך סביב הצוואר, כוויית קשות או חבלות חמורות כתוצאה מנפילה ממשטחים גבוהים), תינוקות רבים השוהים בלולים שעות רבות בהעדר כל גרייה והעשרה, מפתחים עיכובים התפתחותיים ורגשיים עד לכדי נזק נפשי, פיזי והתפתחותי בלתי הפיך (מסיל"ה, 2009). המשמעות של שהייה ממושכת במסגרות שבהן החסך כה קשה, הינה פגיעה התפתחותית חמורה ומתמשכת בשכבה רחבה של ילדים בגיל הרך (מאיר, 2015: Meir, Slone, Levis, Reina & Livni, 2012).

דו"ח מבקר המדינה משנת 2013 מציין ממצאים אלו ומתאר גם הוא "הזנחה מתמשכת וללא פעולות גרייה והעשרה; הטיפול בהם, ההשגחה עליהם וסיפוק הצרכים ההתפתחותיים שלהם לוקים בחסר ומעכבים את ההתפתחות הקוגניטיבית והמוטורית שלהם; מבוגר

אחד מופקד לעתים על כ-30 ילדים, ועקב כך סובלים הילדים מחסך חמור במגע פיזי ובתשומת לב. משמעות הדבר היא שילדים השוהים במסגרות בתנאים כאלה נתונים להזנחה פיזית ורגשית תמידית. בשל כל אלה חשופים הפעוטות והילדים בגנים הפיראטיים למצבי סיכון, ולעתים אף למצבי סכנה ממשית לחייהם" (דו"ח מבקר המדינה, 2013).

אך מדוע תופעת הגנים הפיראטיים קיימת ואף הולכת ומתרחבת? בראייה אקולוגית (Bronfenbrenner, 1979), תופעה זו מתפתחת ופועלת בתוך שדה רחב שבו מספר מעגלי השפעה (ראו שרטוט 1) (מאיר, 2015). ברמת ההשפעה הראשונה ניתן להתייחס למצב הארצי הנוגע למסגרות לגיל הרך. קיימת בעיה כללית ורחבה הנוגעת להיעדר מסגרות חינוכיות ציבוריות עבור הגיל הרך בישראל, כך שרוב המסגרות מופעלות על ידי גורם פרטי. אמנם קיימות מסגרות מסובסדות לשכבה צרה העומדת בתנאים מסויימים, כגון ויצ"ו ונעמ"ת, אך קהילת הזרים אינה זכאית לשימוש במעונות אלה. במציאות זו ההורים עצמם מהווים בפועל הרגולטורים של המסגרות הפרטיות בקהילה, ולפיכך התנאים בהן מבוססים ונקבעים לפי מידת ההיצע והביקוש. כך, מצב הגנים נקבע במידה רבה על פי תנאי השוק, אילו שירותים מוצעים להורים מצד גגנות, ובאיזו מידה ההורים מוכנים לשלוח את ילדיהם לגנים אלה. ברמת ההשפעה הבאה ניתן להתייחס לרמת הקהילה, החווה קשיים עצומים ברמה התעסוקתית עקב הקשיים בחידוש הויזות ובמציאת עבודה, על רקע זה ההורים זקוקים נואשות למסגרות לשעות ארוכות אך מתקשים לשלם סכומים גבוהים הנדרשים לתפעול מסגרות כאלה. במציאות דברים זו שחר הלימוד החודשי לביקור בגן פיראטי עומד על כמה מאות שקלים.

על אף התנאים הקשים בהם שוהים הילדים, הוריהם של ילדי הקהילה עושים שימוש במסגרות אלה לא רק מסיבות כלכליות. נראה כי קיים חוסר מודעות לנזק החמור שבתנאים אלה לילדיהם. הורים רבים כלל אינם מודעים לסכנות הטמונות בגנים הפיראטיים, רואים בגגנות (שלרוב הינן מהגרות עבודה ותיקות בישראל) סוג של מנהיגות, סומכים עליהן ומקבלים את הגנים הפיראטיים כעובדה מוגמרת. חלק מההורים אינם רואים בגיל הרך גיל משמעותי להתפתחות של יכולת לימודית, רגשית או חברתית ועל כן לא רואים נזק בהשארות ילדיהם

במסגרות מעין אלה. בנוסף, גם אם ישנם הורים שאינם מרוצים מרמת המסגרות, במידה והם רוצים לשרוד ולפרנס את משפחתם, הם נאלצים לשלוח את ילדיהם למסגרות אלה ללא אלטרנטיבה של ממש. חשוב לציין כי הגנים הפיראטיים אינם מהווים שעתוק של מסגרות הקיימות בארצות המוצא של ההורים אלא לחילופין אנומליה אשר צמחה בארץ, לאור נסיבות אשר כוללות קשיי פרנסה וצורך במסגרות לגיל הרך, היעדר מודעות לצרכי ילדים והיעדר רגולציה. כמו כן, ההורים חיים בתוך מערך קהילתי מפורר, כאשר חדשות לבקרים המנהיגים מקבלים זימון למעצר וכליאה, דבר אשר מקשה על בניית מערכי עזרה ותמיכה הדדית בקהילה. בנסיבות חיים אלה ההורים אשר טרודים בפרנסת המשפחה לעיתים קרובות משאירים את ילדיהם שעות ארוכות בגנים. לעיתים כאשר ההורים עובדים במקומות מרוחקים הילדים אף לנים במסגרות אלה למשך ימים או שבועות שלמים (מאיר, 2015).

ברמת ההשפעה הבאה ניתן להתייחס לאקלים שכונתי עוין, בנוסף לצפיפות רבה ולמבנה קיים של השכונה שבתוכו קשה מאוד למצוא מבנים מתאימים להקמת מסגרות לגיל הרך. גם לאחר מציאת מבנה מתאים, עקב היות העסק לא חוקי, פעמים רבות, הוא ייסגר על ידי הפיקוח העירוני ואז ינדוד ממקום למקום. ברמת השפעה קרובה יותר ניתן להתייחס לרמת המשפחה, כאשר לעיתים קרובות מדובר במבנים משפחתיים מפוררים, בהורים שחוו טראומות קשות והיעדר פניות הורית או מודעות לנושאים של בטיחות, בריאות ומתן מענה לצרכים התפתחותיים של ילדים. לבסוף, ישנה רמת הגן הספציפי, כאשר קיימת שונות בינאישית במאפייני הגננת (לדוגמה, רמת השכלתה ואהבתה למקצוע ולילדים, יכולתה לנהל גן, פתיחותה ללמידה ולהתפתחות) ובמאפייני הגן (כמות הילדים, יחס תקינה של מבוגרים לילדים, מבנה ומראה הגן). שונות בינאישית זו משפיעה מאוד על התנאים בהם הילדים מתפתחים בכל אחד מהגנים (מאיר, 2015).

בשנים האחרונות, בעקבות שינויים דמוגרפיים במאפייני הקהילה, חלה הידרדרות בחלק מהמסגרות הקיימות והוקמו מסגרות נוספות, אף גרועות מהקודמות (מסיל"ה, 2011). החמרה זו עשויה להיות קשורה לשינוי בהרכב האוכלוסייה, מרוב של מהגרי עבודה לרוב של מבקשי מקלט. רמת

הדחק בקרב אוכלוסייה זו אף גבוהה מזו שנצפתה בקרב מהגרי העבודה, אם בשל הקשיים להשיג אישורי עבודה ולהתפרנס, ואם בשל מאפיינים סוציו אקונומיים של ההורים; אימהות צעירות שאינן דוברות אנגלית ולפיכך מתקשות לתקשר עם המטפלת, אבות שעובדים שעות ארוכות ונעדרים לרוב מהבית, מגורים בדירות מקלט צפופות בחברת מבקשי מקלט נוספים, ועוד. מאפיינים אלו באים לידי ביטוי גם בגנים הפיראטיים וביחס המטפלות להורים ולילדים. בשנים האחרונות צוות מסיל"ה היה עד למחסני ילדים של ממש, במרתפים נטולי חלונות, בהם תינוקות ישנו את מרבית שעות היום בלולים בחשכה גמורה ובהעדר השגחה מוחלטת (מסיל"ה, 2011). לכך יש להוסיף גם את האקלים החברתי העוין ואת הקשחת העמדות של הממסד ושל החברה כלפי קהילת מבקשי המקלט. גורם סביבתי זה משפיע בהכרח על ההורים ומאלץ אותם להסתפק במה שזמין ובהישג ידם.

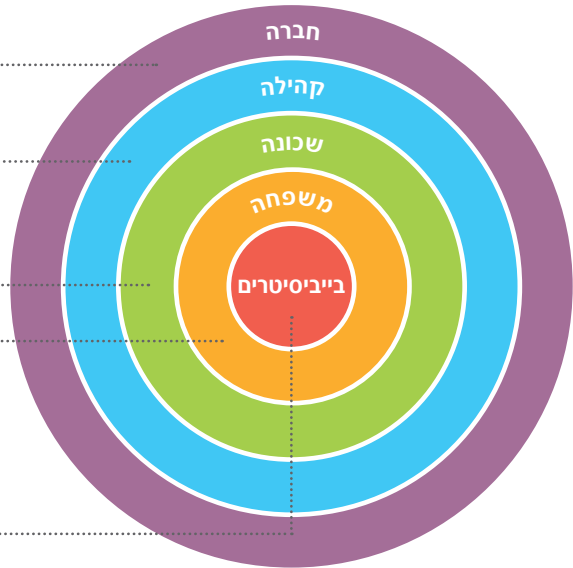
חברה: מעמד ואקלים חברתי עוין, היעדר זכויות, היעדר גישה לשירותי בריאות ורווחה. בעיה כללית במסגרת ציבורית לגיל הרך בישראל: היעדר מסגרות, היעדר פיקוח

קהילה: מודל ארגונים של "בייביסיטרים", מערך קהילתי מפורר, חוסר מודעות של הורים ושל גננות, מעמד סוציו אקונומי נמוך (שכר נמוך ושעות עבודה ארוכות)

שכונה: אקלים שכונתי קשה, תופעות שכונתיות של עוני, קושי באיתור מבנים מתאימים בשכונה צפופה במיוחד

משפחה: מבנים משפחתיים מפוררים, היעדר פניות הורית, טראומה משפחתית, היעדר מודעות הורית לנושאים של בטיחות, היגיינה, צרכים התפתחותיים

בייביסיטרים: מאפיינים אישיים של הגננת, של הילד ושל המשפחות

תרשים מס' 1. תופעת הגנים הפיראטיים מפרספקטיבה אקולוגית.

פתרונות אפשריים להבראת מצב הגנים הפיראטיים

עבודה קהילתית מערכתית. מסיל"ה, מרכז מידע וסיוע לקהילה הזרה, מהווה יחידת רוחה עירונית, השייכת למינהל השירותים החברתיים של עיריית תל אביב-יפו, המסייעת למהגרי עבודה ומבקשי מקלט, בעיקר חסרי מעמד חוקי, השוהים בתל אביב-יפו. מסיל"ה מעניקה שרותי תמיכה, טיפול, ייעוץ, סינגור ותיווך ברמה הפרטנית, קבוצתית וקהילתית. מזה שנים רבות מסיל"ה צברה ידע מקצועי רב בעבודה עם גננות הקהילה. בשנים הראשונות, מסיל"ה עסקה בעיקר בניסיון לסייע לגנים להצטייד בציוד מותאם, לשפץ מבנים ולסייע לגננות בעזרתם של מתנדבים. עובדות מסיל"ה נהגו לבקר בגנים, לאתר צרכים בעיקר חומריים ולנסות להשלימם. עבודה זו פעמים רבות היה מסתיימת במפח נפש, הצעצועים שנתרמו היו מוסעים במכולות לאפריקה, או מושמים על מדפים גבוהים מחוץ להישג ידם של הילדים, והמתנדבים היו באים לשעות בודדות. הגננות, אשר לא ידעו לעשות שימוש במשאבים שניתנו להן, המשיכו לפעול בפרקטיקות קיימות אשר כללו יחס תקינה נמוך, תנאים פיזיים ירודים, היעדר גרייה והעשרה והיעדר תכנים פדגוגיים בגן. מצב הגנים לא השתנה משמעותית, ואף החמיר. בהדרגה הובן כי על מנת להיטיב את מצב הילדים, בתוך שדה דינאמי ומשתנה, יש להתערב בכל רמות ההשפעה המזינות את התופעה, וכן לעבוד תוך דיאלוג ומשא ומתן מתמשך עם הקהילה, תוך ניסיון לגשר על פערים תרבותיים באשר לתפיסות חינוכיות הנוגעות לגיל הרך. (מאיר, 2015).

מזה כעשור, בניסיון להתמודד עם התופעה באמצעות הכשרת צוותי הטיפול בגנים הפיראטיים מסיל"ה מפעילה פרויקט של **הדרכה פדגוגית** שמהותו הצמדת מדריכה פדגוגית מוסמכת לגננת מהקהילה הזרה. הגננת מקבלת ליווי צמוד וחניכה, באופן רגיש תרבותי, במסגרת של "On job training" (מסיל"ה, 2011). מטרת ההדרכה הינה להעניק ולהכשיר את הגננת בידע להפעלת מסגרת לגיל הרך. המדריכה מגיעה מדי שבוע לגן ומסייעת לגננת לחשוב על סדר יום, על ארגון מבנה הגן, על קשר עם ההורים ועל

הכנסת תכנים חינוכיים. לעיתים המדריכות הפדגוגיות מתחילות מעבודה בסיסית ביותר ומלמדות את הגננות כי יש ללמוד את שמות הילדים בגן, לאסוף טלפונים מההורים לצורך יצירת קשר, לארגן ארוחות מסודרות ולאפשר לתינוקות לזחול מחוץ ללולים. הפרויקט מלווה עשרות גנים מזה מספר שנים (מסיל"ה, 2011). מנתונים שנמסרו לכותבות הדו"ח על ידי צוות מסיל"ה, במסגרת הפרויקט ניכר שיפור משמעותי ביותר בתקשורת בין הגננות לילדים. עם זאת, מהתרשמותו של הצוות עולה כי יש צורך בפיקוח שוטף ושינוי משמעותי ביחס התקינה בגן בכדי לקרב את הגנים לסטנדרטים ישראליים. צוות מסיל"ה דיווח כי מסיל"ה עוסקת גם בשיתוף פעולה וייעוץ מקצועי לארגונים אחרים הפועלים בשדה. כך לדוגמה מסיל"ה פועלת בשיתוף פעולה מקצועי עם "יוניטף" אשר מזה כעשור מפעילה מעונות חלופיים לילדים בסטנדרטים ישראליים בשיתוף הקהילה והצליחה ליצור אלטרנטיבה מיטיבה עבור ילדים אלה.

בשנים האחרונות פועלות בשדה זה גם עמותות כמו "צימאון" ו"אליפלט" הפועלות לשיפור התנאים הפיזיים בגנים, הכנסת מתנדבים, ליווי גננות והקמת מועדוניות. בשנה האחרונה נוסדה קואליציה ייחודית של ארגונים בשם "מועצת הבייביסיטרים" בהנהגתה של עדי אלטשולר. הקואליציה מובלת על ידי עדי אלטשולר ופועלת בשיתוף עם אורלי וילנאי, נעמה ליס (רכזת הפרויקט), פעילים חברתיים נוספים וכן ארגונים וולונטריים כמו "אליפלט" ו"צימאון" הפועלים יחד לשיפור התנאים בגנים הפיראטיים בטווח הקצר והבינוני עד ליישומה של תוכנית ממשלתית מקיפה ומערכתית. הקואליציה עוסקת בשיפוצים בטיחותיים בגנים, כניסת מתנדבים, הכשרה וליווי גננות וטיפול במקרים רפואיים דחופים. עוד המועצה עוסקת באיגום משאבים, ופועלת להסדרת שיתופי הפעולה והסנכרון בין הגופים השונים הפועלים בשדה (מועצת הבייביסיטרים, 2015).

ארגון יוניטף. בשל מאפייניה הארעיים של הקהילה, והנזק הבלתי הפיך שנגרם לכל ילד שנכנס למסגרות הגנים הפיראטיים, החלה מסיל"ה לפעול להקמת מעונות חלופיים מפוקחים, כאלה שיספקו לילדי הקהילה תנאים מספקים להתפתחות ולגדילה. כך הוקם

בתמיכת מסיל"ה ועיריית תל אביב מיזם יוניטף (בן שלמה ושות', 2015). יוניטף הינו מיזם חברתי שהוקם בסיועה של הקרן למעורבות חברתית ע"ש יהודה טריביטש ומינהל השירותים החברתיים של עיריית תל אביב-יפו. העמותה מפעילה רשת של מעונות יום ומועדוניות לילדי מהגרי עבודה ומבקשי מקלט בתל אביב. כיום יוניטף מפעילה שלושה מעונות יום לתינוקות ופעוטות עד גיל שלוש שנים, שלושה צהרונים לילדים בגילאי שלוש עד שש וכן מספר משפחתונים. צוותי הגנים המגיעים מתוך הקהילה עובדים בסטנדרטים גבוהים תחת הדרכה חינוכית צמודה בליווי של עובדות סוציאליות ומדריכות פדגוגיות. מבני הגנים מותאמים לסטנדרטים הנהוגים בישראל, והילדים זוכים לתוכנית חינוכית תואמת גיל ולהזנה. לפיכך, הילדים השוהים במסגרות "יוניטף" זוכים לסביבה נאותה, טיפול פיזי מסור, הזנה מתאימה, ותוכנית חינוכית ההולמת את צורכיהם. מודל יוניטף מספק אלטרנטיבה ראויה למעונות הפיראטיים ובמקביל מייצר עבור הקהילה "סמן ימני" לאופן שבו גן של הקהילה יכול לפעול (בן שלמה ושות', 2015). יחד עם זאת, על מנת להוות פתרון מערכתי מקיף יש צורך בהקמת מסגרות נוספות אשר יוכלו לקלוט את הילדים.

על רקע הניסיון המצטבר במסיל"ה, בשנים האחרונות התגבשה ההבנה שאם עבודתה של מסיל"ה בגנים לא תלווה בפיקוח ואכיפה לצד פתיחת אלטרנטיבות הולמות, לא ניתן יהיה לחולל שינוי מעמיק ומתמשך בגנים אלה (מאיר, 2015). למסקנה זו מתלוות המלצות ועדת המעקב של דוח מבקר המדינה משנת 2014. בדוח זה נמצא כי התופעות הקשות המאפיינות את פעילותם של הבייביסיטרים נמשכות, ובכלל זה נטישת ילדים בגילאים שונים בהם במשך שבועות ואף חודשים" (מבקר המדינה, 2014). בדוח המבקר נכתב כי לשם הבטחת טיפול נאות בפעוטות במסגרות חינוכיות וטיפוליות לגיל הרך החשודות כמסכנות, יכול משרד הכלכלה לפעול בכמה דרכים: פיקוח, בדיקה וסגירת מסגרות מסכנות; הדרכת הצוות; השתתפות במימון השמת פעוטות במסגרות מוכרות. החלטת הממשלה האחרונה, המבטיחה הקמה של מעונות נוספים על פי מודל יוניטף,

לצד הקצאת פיקוח על המסגרות הפרטיות אשר ימשיכו להתקיים בקהילה, מבוססת על חשיבה זו. החלטת הממשלה להתבסס על מודל יוניטף ולהקים מסגרות נוספות מסוג זה אשר יהוו חלופה לגנים הפיראטיים, במקביל להפעלת פיקוח ובקרה על המסגרות הקיימות מהווה מענה מערכתי חשוב ויעיל להטבת מצב ילדי הקהילה.

מחקר זה נערך במטרה לשמש ככלי עזר בהוצאת החלטת הממשלה לפועל. על רקע הארעיות והדינאמיות המאפיינת את הקהילה הזרה, כמו גם הקושי ביצירת קשר ואמון עם גורמים ישראליים, עד כה לא קיים גוף ידע מסודר אודות הגנים הפיראטיים. מטרת המחקר הנוכחי הינה לייצר מסד נתונים אודות הגנים. השאלה המרכזית אשר עמדה במרכזו של המחקר הינה **מה הם התנאים הפיזיים, הבטיחותיים והחינוכיים בגנים אלה?**

שיטה

משתתפים

במחקר השתתפו 47 גנים פיראטיים הממוקמים בדרום תל אביב. בסך הכול 47 הגנים מהווים מעון לכ-1500 ילדים בגילאי לידה ועד גיל 7. שיטת הדגימה כללה פנייה לכלל הגנים הפיראטיים המוכרים בקהילה. המסגרות אשר השתתפו בסופו של דבר במחקר היו כאלה שבהן הגננת הסכימה להשתתפות במחקר וחתמה על טפסי הסכמה מדעת.

כלים

על רקע מצבם החמור של הגנים והמרחק העצום מסטנדרטים חינוכיים מערביים לא ניתן היה לעשות שימוש בכלי מחקר מוכרים למיפוי מצב חינוכי בגנים. על רקע, זה ניבנה שאלון ייחודי לבחינת מצבם של הגנים הפיראטיים, שאלון זה שימש ככלי המחקר המרכזי במחקר¹. השאלון למיפוי מצב הגנים הפיראטיים הורכב משני חלקים: החלק הראשון כולל ראיון עם הגננת, שבו נכללים פרטים דמוגרפיים אודותיה ומידע כללי אודות התנהלות הגן. החלק השני כלל תצפית על התנאים הפיזיים בגן ועל התנהגות הגננת עם הילדים. התצפית נערכה בכל גן פעמיים, אחת בשעות הבוקר והשנייה בשעות אחר הצהריים עם הגעתם של ילדי ביה"ס לגן. הראיון הועבר באנגלית.

הליך

תחילה הושגו האישורים הדרושים לביצוע המחקר מוועדת האתיקה האוניברסיטאית. במקביל גויס צוות של עוזרות מחקר, סטודנטיות לתואר ראשון או שני בתחומי טיפול (פסיכולוגיה ועבודה סוציאלית) אשר עברו הכשרה מיוחדת לצורך העברת המחקר. לאחר תהליכי בדיקת הסכמה מדעת בגן, עוזרות המחקר קיימו ראיון עם הגננת וביצעו שתי תצפיות בגן, על התנאים הפיזיים בו ועל פעילות הגננת.

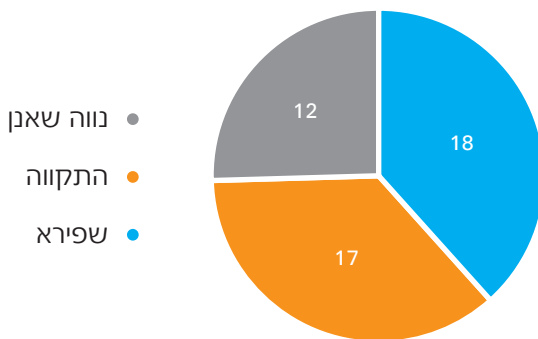
¹ לקבלת שאלון המחקר המלא ניתן לפנות למחברת הראשונה, במייל: yaelmayer10@gmail.com

ממצאים

כעת יוצגו ממצאי המחקר. פרק הממצאים מחולק לשלושה חלקים: מאפיינים דמוגרפיים וכלליים של הגנים, תנאים פיזיים ובטיחותיים והיבטים חינוכיים והתפתחותיים. לצורך ניתוח הנתונים נערכו בדיקות שכיחות, חישובי אחוזים וניתוחי שונות בעזרת חבילת SPSS 21. ממצאי המחקר המלאים מוצגים בלוחות 1 עד 3 בפרק הנספחים. בחלק מהפריטים היו נתונים חסרים עקב אי מענה של המשתתפים, במקומות אלה האחוזים חושבו כאחוז מתוך המשתתפים שענו על פריט זה.

1. מאפיינים דמוגרפיים וכלליים של הגנים הפיראטיים

סה"כ נבחנו 47 גנים בדרום תל אביב בשכונות הבאות: נווה שאנן (12 גנים), שכונת התקווה (17 גנים), ושכונת שפירא (18 גנים). התפלגות הגנים לפי שכונות מוצגת בתרשים מס' 2.

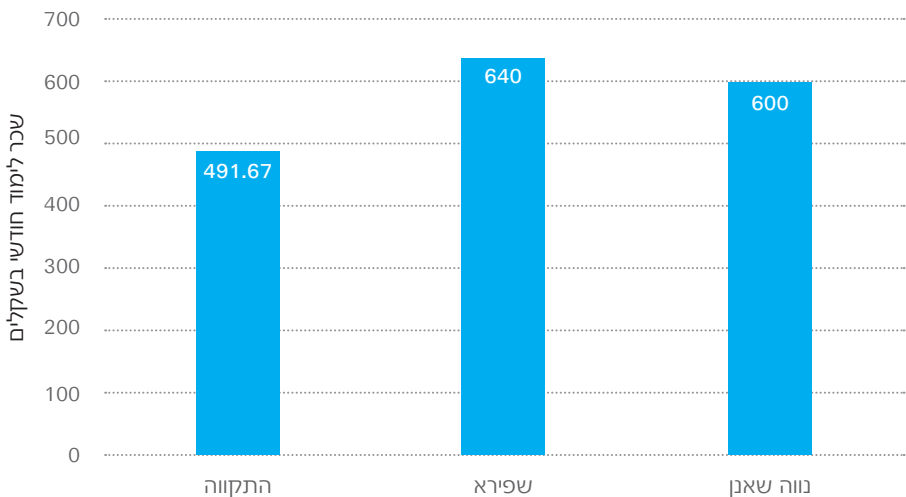

תרשים מס' 2. חלוקת גנים משתתפים במחקר לפי שכונות.

ב-38 מהגנים ישנו/ה מנהל/ת לגן המעסיק/ה צוות עובדים. 8 מהגנים (21.6%) הוקמו בין השנים 1999 ל-2010, 12 מהגנים (32.4%) הוקמו בין השנים 2012 ל-2013 ו-17 מהגנים (45.9%) הוקמו החל מ-2014 והלאה. במוצא נמצא כי בכל גן מבקרים

בבקרים כ-24 ילדים ($SD = 10.4$), כאשר אליהם מצטרפים אחר הצהריים בממוצע 5.40 ילדים ($SD = 7.20$), כך שבשעות אחר הצהריים מבקרים בגנים בממוצע 30 ילדים. כמות המטפלות הממוצע בגן הינו 2.

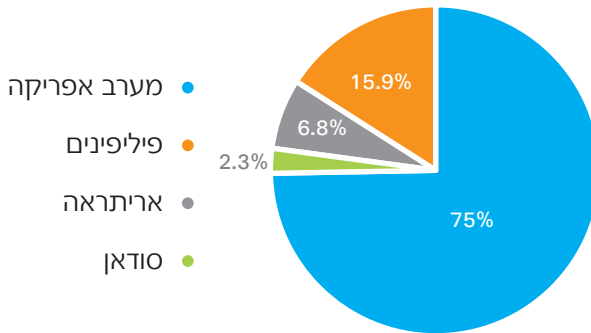
ב-9 מהגנים ההורים משלמים סכום חודשי שנע בין 350 ל-550 ₪, וב-12 גנים ההורים משלמים סכום שנע בין 600 ל-0 ₪. ב-26 מהגנים הגגנות סירבו לשתף בסכום המשולם ע"י ההורים. על פי הנתונים שנמסרו לצוות המחקר ההורים משלמים סכום ממוצע של 563 ₪ ($SD = 111$). נמצאו פערים בין השכונות בתשלומי ההורים, בעוד שבשכונת שפירא ונווה שאגן הסכום הממוצע נע בין 600 ל-640 ₪ לחודש לילד, בשכונת התקווה ההורים משלמים בממוצע 491 ₪ לילד ($F = 4.65, p = .02$). התפלגות שכר הלימוד לפי שכונה מוצג בתרשים מס' 3.

תרשים מס' 3. ממוצע שכר לימוד בגנים לפי שכונה.

מאפיינים דמוגרפיים של הגנות

ב-31 (75.6%) מהגנים, הצוות כולל נשים, ב-8 מהגנים (19.5%) הצוות כולל בעיקר גברים, וב-2 (4.9%) גנים הצוות מעורב. 7 (15.9%) מהגנות פיליפיניות, 3 (6.8%) אריתראיות, 1 (2.3%) מסודן, 32 (75%) ממערב אפריקה. התפלגות הגנות לפי מוצא מוצגת בתרשים מס' 4.

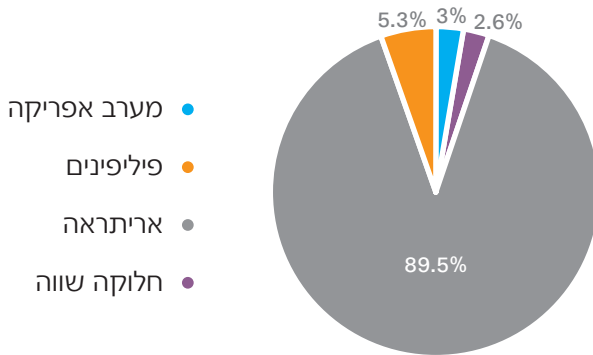

תרשים מס' 4. התפלגות גנות לפי מוצא.

ל-33 (76.7%) מתוכן יש משפחה בישראל. ל-17 (41.5%) מתוכן יש ילדים שנותרו בארץ המוצא, ל-32 (76.2%) מהן יש ילדים בישראל. 22 מטפלות (57.9%) דיווחו כי הן חסרות ניסיון בטיפול בילדים.

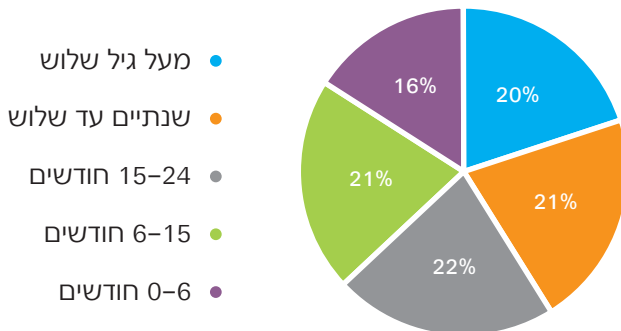
מאפיינים דמוגרפיים של הילדים המבקרים בגנים הפיראטיים

נמצא כי מרבית הילדים המבקרים בגנים הם ממוצא אריתראי. התפלגות הגנים לפי הערכת הגנת מה מוצאם של רוב הילדים בגן מוצגת בתרשים מס' 5. כך נמצא כי ב-89.5% (42) מהגנים ישנו רוב של ילדים אריתראים בגן. לא ניתן היה לחשב התפלגות ילדים לפי מוצא משום שהגננות לא ידעו לדווח על כמות ילדים מכל מוצא המבקרים בגן.

תרשים מס' 5. התפלגות הגנים לפי מוצא רוב הילדים המבקרים בהם.

עוד נמצא כי קיימת חלוקה שווה פחות או יותר בכמות הילדים בכל קבוצת גיל.

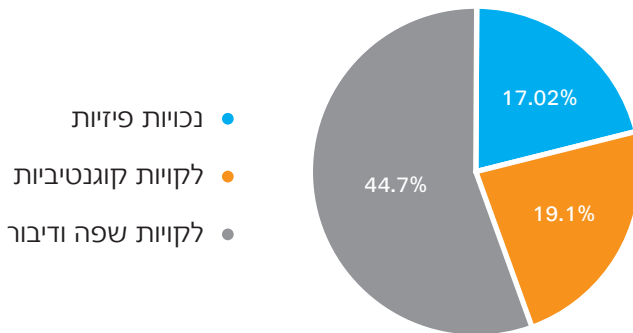

תרשים מס' 6. התפלגות הילדים בגנים לפי גיל.

ב-26 מהגנים (61.9%) נמצאו ילדים מעל לגיל 3 שאינם מבקרים במסגרת עירונית. בכל גן נמצאו בממוצע 1.37 (SD = 1.91) ילדים שאינם שייכים למסגרת עירונית על אף שגילם מאפשר או מחייב זאת.

ילדים בעלי צרכים מיוחדים המבקרים בגנים הפיראטיים

ב-10 גנים (24.4%) הגננות דיווחו כי בגן מבקרים ילדים בעלי צרכים מיוחדים. התפלגות הילדים בעלי צרכים מיוחדים לפי סוג הלקות מוצגת בתרשים מס' 7.

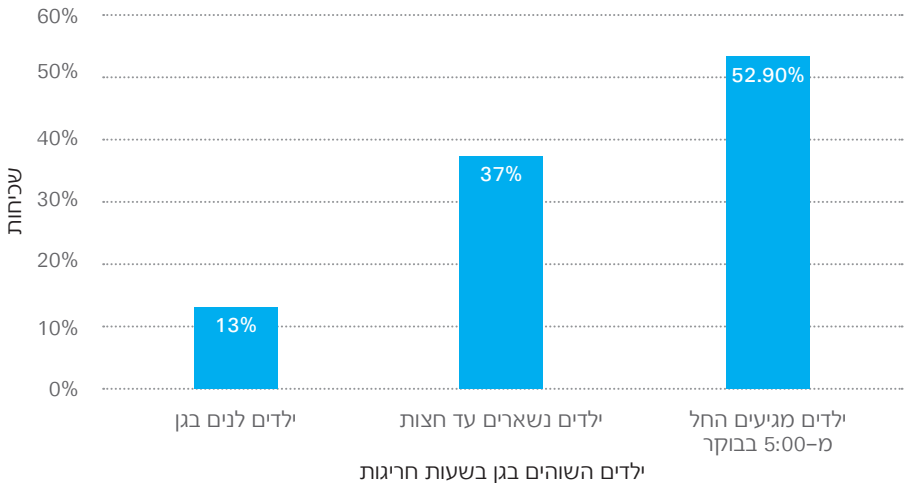

תרשים מס' 7. חלוקת הילדים בעלי צרכים מיוחדים לפי סוג הלקות.

לפי דיווחי הגננות, ב-21 גנים (44.7%) ישנם ילדים הסובלים מלקויות בדיבור, ב-14 מתוכם ילד אחד, וב-6 יותר משני ילדים. ב-9 גנים (19.1%) ישנם ילדים בעלי לקויות קוגניטיביות (פיגור), ב-8 מהגנים ילד אחד ובגן אחד ישנם שני ילדים. ב-8 מהגנים (17.02%) ישנם ילדים בעלי נכויות פיזיות, לקויות שמיעה או ראייה, בכל גן ילד אחד.

שעות פעילות הגן

ב-29 מהגנים (52.9%) ישנם ילדים המגיעים לגן בין השעות 5:00 ל 7:00 בבוקר. מרבית הגנים פועלים בימי ראשון עד שישי, 3 גנים (6.38%) פועלים גם בשבת. ב-17 מהגנים (37%) ישנם ילדים הנשארים בגן עד שעות הלילה המאוחרות (עד חצות). מדובר בממוצע של 1.94 ילדים ($SD = 3.96$) לכל גן. ב-6 מהגנים (13%) הגננות דיווחו כי ישנם ילדים הנשארים ללון בגן, בממוצע מדובר בילד אחד בכל גן ($SD = 3.54$). התפלגות הגנים בהם הילדים מבקרים בשעות חריגות בגן מוצגת בתרשים מס' 8.

תרשים מס' 8. שכיחות הילדים השוהים בגן בשעות חריגות.

קשר עם הורי הגן

ב-41 מהגנים (89.1%) מנהל/ת הגן מחזיקה בידיה רשימות טלפוניות של ההורים. ב-5 מהגנים (10.9%) למנהל/ת הגן אין כלל רשימת טלפונים של ההורים, כל הגנים הללו היו ממוקמים בשכונת התקווה. 9 גננות (19.14%) דיווחו כי לא תמיד יכולות ליצור קשר עם ההורים במידה והילד חולה.

עוד הגננות העידו במסגרת הראיונות שנערכו עמן, כי שיתוף הפעולה בין לבין ההורים מתאפיין בקשיים רבים על רקע פערים שפתיים ותרבותיים. הגננות חשו כי קיים פער תפיסתי בנושאים חינוכיים בין לבין ההורים, וכי קיים חוסר ידע רב בקרב ההורים אודות טיפול בילדים בגיל הרך. חלק מהגננות אפיינו את היחסים עם ההורים כ"טובים" ואחרות חשו כי היחסים קשים ומתוחים. כך למשל אחת הגננות סיפרה: "לעיתים אני מרגישה רע, הורים לא מכבדים אותי. הם קשוחים וצועקים לפעמים גם בנוכחות הילד. לעיתים הם מביאים ילדים חולים לגן ולא עונים לטלפון. יש קשיים בתקשורת לא כולם דוברי אנגלית". חלק מהגננות דיווחו כי לעיתים ההורים אינם מספקים את כל צרכי הילד בגן כגון טיטולים אוכל ובגדים להחלפה והן נאלצות להשלים את הציון בעצמן בכדי לטפל בילדים. כך למשל סיפרה אחת הגננות: "לפעמים לא מחליפים להם בגד במשך שבוע, אז אני מקלחת או מחליפה". גננות דיווחו גם כי ההורים מאחרים מאוד באיסוף הילדים לעיתים עד שעות הלילה והן אינן מצליחות לאכוף את שעות הגן המוגדרות. הגננות העלו קושי מרכזי סביב שליחת ילד חולה הביתה, ודיווחו כי הורים רבים אינם ניגשים לרופא (ככל הנראה גם בגלל היעדר ביטוח רפואי) ומסרבים להשאיר ילד חולה בבית. עוד הגננות חשו כי ההורים זקוקים להדרכה בנושאים בסיסיים כגון טיפול בילד בנושאים רפואיים, שמירת היגיינה (מקלחת וצחצוח שיניים), תזונה, ובילוי זמן משותף עם הילדים.

2. תנאים פיזיים ובטיחותיים בגנים הפיראטיים

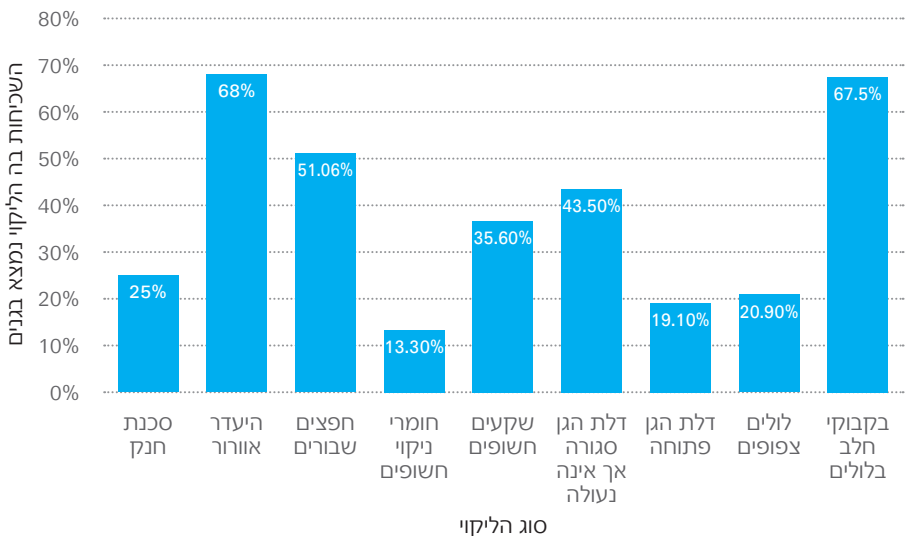
א. תנאים פיזיים

22 מהגנים (46.8%) ממוקמים בבית פרטי, 23 (48.9%) מהגנים ממוקמים בבנייני מגורים ו-2 גנים נוספים (4.3%) ממוקמים בבניינים מסחריים. 3 מהגנים (6.5%) ממוקמים במרתף, 28 מהגנים (60.9%) ממוקמים בקומת קרקע, 15 מהגנים (32.6%) ממוקמים בקומות הבניין (ראשונה, שנייה או שלישית). 18 (40.9%) מהגנים ממוקמים במבנה בן חדר או שניים. האחרים ממוקמים בדירות בנות שלושה חדרים. ברוב הגנים 28 (60.9%), אין חצר בגן, והמשמעות היא כי הילדים מבליים שעות ארוכות במבנה סגור מבלי לצאת החוצה.

במרבית הגנים, 44 (95.7%) יש מטבח בדירה, ולרוב 40 (95.2%) ישנו מקרר. המטבח ברוב הגנים 34 (73.9%) מופרד מהילדים. ב-21 מהגנים (48.8%) המטבח נצפה לא נקי. ב-2 גנים (4.8%) לא היו כלל מים זורמים בגנים. ב-3 גנים (6.8%) אין כלל שירותים כחלק ממבנה הגן. ברוב המקרים 24 (70.6%) השירותים אינם מותאמים לגובה הילדים. ברוב הגנים 29 (64.4%) אין ריהוט כלל או שהריהוט אינו מותאם לגובה הילדים ולצרכיהם. באחד הגנים הילדים ישנו על ריצפה חשופה ללא מזרון או מיטה. ב-23 (50%) מהגנים האוכל מבושל בגן, ב-23 (50%) מהגנים האוכל נשלח על ידי ההורים. נמצא כי ב-25 מהגנים (54.3%) לא היו כלל צעצועים או תיבות צעצועים בגן. ב-17 (62.2%) מהגנים אין כל גירוי על הקירות, והקירות חשופים לחלוטין.

ב. בטיחות

בתצפיות שנערכו בגנים נמצאו הממצאים הבאים. שכיחות ליקויי הבטיחות בגנים מוצגת בתרשים מס' 9.

תרשים מס' 9. שכיחות ליקויי בטיחות בגנים.

- ב-27 (67.5%) מהגנים נמצאו לולים שבהם היו בקבוקי חלב בזמן שתינוקות שהו בהם.
- ב-9 גנים (20.9%) הלולים היו צפופים ללא כל מרווח ביניהם.
- ב-9 מהגנים (19.1%) דלת הגן לא הייתה סגורה, והילדים היו יכולים לצאת ולהיכנס כרצונם.
- ב-20 מהגנים (43.5%) דלת הגן הייתה סגורה אך לא נעולה.
- ב-16 גנים (35.6%) נמצאו שקעי חשמל חשופים, ב-11 (30.6%) מתוך גנים אלה השקעים היו בהישג ידם של הילדים.

ב-6 מהגנים (13.3%) נצפו חומרי ניקוי או הדברה בהישג ידם של הילדים.
 ב-7 גנים (14.8%) נצפו מכשירי חימום או אוורור לא בטיחותיים בהישג ידם של הילדים.
 ב-24 גנים (51.06%) נצפו רהיטים או לולים שבורים.
 בחלק מהגנים 15 (36.6%) אין מיזוג בן, ומרבית הגנים 32 (68%) אינם מאוררי בצורה מספקת.
 ב-11 מהגנים (25%) נצפו צעצועים או חלקים קטנים המהווים סכנה לחנק נגישים לילדים.
 ב-11 (25%) מהגנים אין כיור לשטיפת ידיים לאחר ביקור בשירותים.
 ב-21 (46.7%) מהגנים נצפו בקבוקי חלב מחוץ למקרר זמן רב.
 ב-25 (62.5%) מהגנים אין משטח החתלה לתינוקות, והתינוקות מחותלים על הרצפה.
 ב-12 (40%) מהגנים המשטחים לא היו נקיים.
 ב-22 (46.8%) גנים, דווח על רמת ניקיון והיגיינה נמוכה.
 התצפיתנים אשר ביקרו בגנים נתקלו גם במקרים בהם היו שקיות פלסטיק בתוך מיטות הילדים, חפצים כבדים שאינם מונחים ביציבות, תקרה רעועה שעשויה ליפול, באחד המטבחים נצפו מזיקים רבים במטבח הגן. בגן אחר, המטבח שהיה מלא ליקויי בטיחות (כדוגמת חוטי חשמל חשופים, פלטה חשמלית לוחטת) היה נגיש לילדים.

3. היבטים חינוכיים והתפתחותיים בתנאי הגנים הפיראטיים

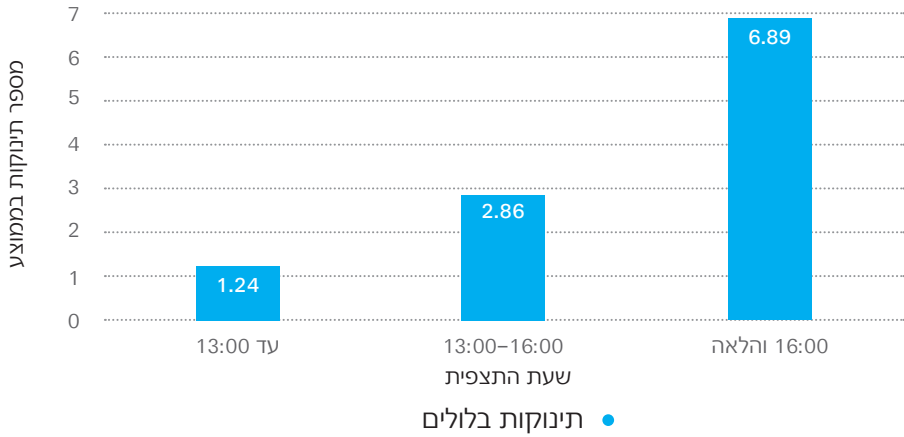
מבין הגנים שהשתתפו בסקר, לכולם קשר עם מסיל"ה, 34 מתוכם (72.3%) מקיימים תקשורת שוטפת עם מסיל"ה. ב-16 מתוך הגנים (44.4%) המשתתפים מסיל"ה סייעה לגנים באמצעות הכנסת מתנדבים, ב-20 מהגנים (43.5%) מסיל"ה סייעה לגנים בהצטיידות (בתרומות כגון מזון, ציוד יצירה, משחקים, ריהוט ובגדים), ב-20 מהגנים (55.6%) מסיל"ה סייעה לגנים בהדרכה ובהכשרה של צוות המטפלות אם באמצעות הדרכה פדגוגית ואם באמצעות סמינרים והשתלמויות שנערכו במסיל"ה. 22 (53.7%)

מהגננות דיווחו כי השתתפו בקורסים ובהשתלמויות לטיפול בילדים מטעם מסיל"ה. 22 מהגננות (57.9%) דיווחו כי היו רוצות לקבל ממסיל"ה ידע והכשרה בטיפול בילדים. 16 מהגננות (42.1%) דיווחו כי היו רוצות סיוע והכשרה גם בנושא העבודה עם ההורים.

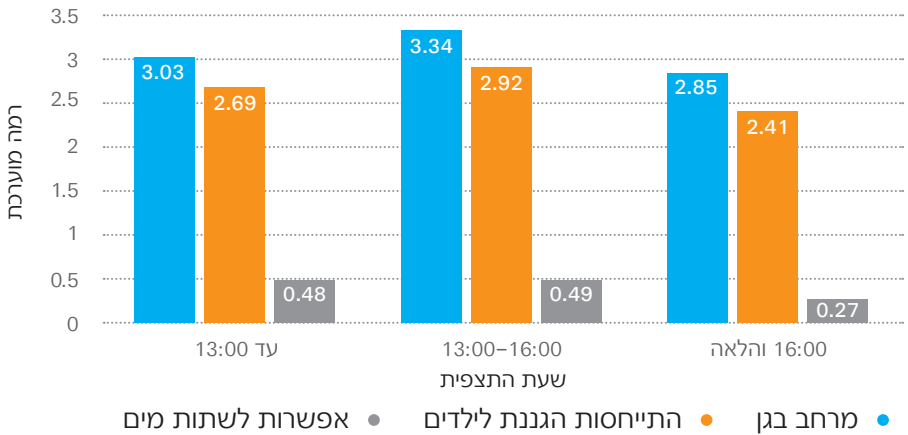
מהנתונים התיאוריים (בהשוואה לטווח האפשרי) נצפו מקרים בהם גננות לא ניגשו גם לתינוקות שבכו שעה ארוכה ($M = 2.63, SD = 0.30$). בגנים אלה התצפיתנים דיווחו כי עקב היחס הגבוה בין מספר תינוקות למטפלות, המטפלות לא הצליחו להגיע לתינוקות הרבים שבכו. ב-17 גנים (36%) הגננות לא ניגשו לתינוקות ששהו בלולים בזמן ערות. במדדים של מגע וקשר עין שנעו בין 1 (תדירות נמוכה) ל-5 (תדירות גבוהה) נמצאה תדירות נמוכה של קיום מגע וקשר עין של הגננות בזמן האכלה ($M = 2.46, SD = 0.10$). התדירות שבה נצפתה גננת משחקת עם הילדים הייתה נמוכה ביותר ($M = 1.62, SD = 0.11$). עוד נמצאה שכיחות אפסית של פעילות חינוכית כלשהי שערכה הגננת ($M = 0.23, SD = 0.06$). ב-37 מהגנים (78%) התצפיתנים דיווחו כי הגננות לא שיחקו עם הילדים או עסקו איתם בפעילות חינוכית כלשהי. במרבית הגנים 43 (93.5%) הפעילות המרכזית הייתה צפייה בטלוויזיה. במרבית הגנים התכנים בטלוויזיה היו מותאמים, בגנים בודדים נצפו תכנים לא מותאמים (כגון סרט למבוגרים שכלל תוכן אלים). מרבית הגננות 29 (63%) דיווחו כי הילדים כלל לא יוצאים החוצה בכל שעות היום.

נמצאה השפעה משמעותית של שעת הביקור בגן על המדדים החינוכיים. כאשר התצפית נערכה בשעות אחר הצהריים, הייתה ירידה במדדים חינוכיים ופזיזים. ניתן ליחס הבדלים אלה לעובדה שהחל משעות אחר הצהריים מצטרפים לגן ילדי ביה"ס והוא משמש אז למעשה גם כצהרונית אז מספר הילדים עולה כפי שנמצא בסקר הנוכחי. כך, נמצא כי הגן הופך לצפוף יותר, ירידה במרחב התנועה של הילדים, תינוקות רבים יותר שוהים בתוך הלול גם בזמן ערות, הגננת נגישה פחות לילדים, והילדים יכולים לקבל פחות מענה לצרכיהם (לדוגמה שתיית מים). נתונים אלה מוצגים בתרשימים 10-11.

ממצאים

תרשים מס' 10. הבדלים מובהקים בין השעות במספר תינוקות ערים בלולים.

תרשים מס' 11. הבדלים מובהקים בין השעות במדדים חינוכיים ופיזיים.

דיון

המחקר הנוכחי ממפה לראשונה באופן שיטתי ואמפירי את התנאים במדגם מייצג של גנים פיראטיים ("בייביסטררים") השייכים לקהילה הזרה בתל-אביב יפו. מהמחקר עולה כי רבים מהגנים הוקמו בשנים האחרונות, ההורים משלמים סכום ממוצע של כ-550₪ לחודש, צוות הגן מורכב ברובו מנשים, מרביתן ממדינות מערב אפריקה, רובן אימהות בעצמן, רובן חסרות הכשרה או ניסיון קודם בטיפול בילדים במסגרת חינוכית. המשמעות של ממצא זה היא שהנשים העוסקות במלאכת הטיפול בילדים, עושות זאת על פי מיטב הבנתן, אך ללא כל הכשרה חינוכית, ומרביתן ככל הנראה ללא כל התנסות קודמת בארץ מוצאן. נתון זה מלמד על הצורך הרב בהכשרה ליווי והדרכה לנשים אלה המפעילות מסגרות לגיל הרך.

כמות התינוקות הממוצעת בגן היא 30, ביחס תקינה של שתי מטפלות בממוצע. לשם השוואה יחס התקינה על פי תקנון משרד הכלכלה הינו 1:5 במקרה של תינוקות בגילאי 3 עד 15 חודשים במסגרת מקסימלית של 15 ילדים לקבוצה, או 1:7 במקרה של פעוטות בגילאי 16 עד 24 חודשים במסגרת מקסימלית של 21 ילדים בקבוצה (משרד הכלכלה, 2009). יש לציין כי תקינה זו אינה האידאלית או הרצויה אלא מהווה תנאי מינימאלי של משרד הכלכלה להפעלת גן לגיל הרך (משרד הכלכלה, 2009). למותר לציין כי יחס תקינה כמו זה המופעל לגנים בממוצע מטפלת ל-15 תינוקות לא רק שאינו מאפשר מתן מענה חינוכי תואם אלא מציב את התינוקות בסכנת חיים של ממש, בהיעדר השגחה הולמת וטיפול פיזי התואם לצרכיהם. יש לציין כי מאחר ומדובר בממוצע, קיימות גם מסגרות קיצוניות יותר משמע בהן כמות ילדים גדולה יותר לכל מטפלת.

שעות פעילות הגן נעות בין חמש בבוקר לחצות. כמות שעות זו מעלה שאלה אודות כמות הזמן המצומצמת שהתינוקות והפעוטות מבלים עם הוריהם. בילוי של פרק זמן מינימלי עם הורה, הינו הכרחי להתפתחות הפיזית, הקוגניטיבית והרגשית (Nair & Russell, 2012), ונראה כי הילדים חווים חסך מתמשך של זמן עם הוריהם, ושוהים במסגרות צפופות ללא יחס מספק הדרוש לסיפוק צרכיהם הפיזיים והרגשיים. עוד

נמצאה תופעה חמורה ביותר של תינוקות הנשארים ללון במסגרות אלה, ילדים אלה עשויים להיות במצבי סיכון והזנחה של ממש.

מרבית הילדים המבקרים בגנים הם ממוצע אריתראי. כלומר קיים פער תרבותי ושפתי בין מפעילות המסגרות (שמוצאן ממערב אפריקה) למשפחות המשתמשות בשירות (שמוצאן אריתראי). לממצא זה השלכות אפשריות על יכולתם של ההורים והגננות לתקשר ביניהם, להעביר מידע משמעותי אודות הילדים ולפעול בשיתוף פעולה. נמצא כי במספר גנים הקשר של הגננות עם ההורים היה חופף עד כדי כך שהגננות לא החזיקה בידה רשימה טלפונית של הורים. מספר גננות אף דיווחו כי במידה והילד חולה לא יוכלו ליצור קשר עם ההורה, או שישנם מצבים בהם ההורים אינם מגיעים כלל לאסוף את הילדים ללא יכולת ליצור עימם קשר. זו תופעה חמורה במיוחד אשר עשויה להיות קשורה למקרי המוות של התינוקות. חלק מהמקרים התרחשו בעקבות מחלה של ילד שהחריפה ללא מענה רפואי תואם או על רקע חוסר תקשורת בין ההורים לגננות (וילנאי, 2015).

עוד נמצא כי ברבים מהגנים נמצאו ילדים אשר היו אמורים לבקר במסגרת עירונית. ברבים מהגנים נמצאו ילדים בעלי צרכים מיוחדים אשר המסגרת אינה תואמת לצרכיהם. בבדיקה מדוע חלק מהילדים אינם מבקרים במסגרת עירונית נמצא כי חלק מההורים לא נרשמו בזמן, והאחרים קיבלו שיבוץ למסגרת רחוקה מדי ועל כן העדיפו את הגן הפיראטי. ממצא זה מדגיש את חשיבות האיתור השוטף, אשר נערך על ידי עובדות מסיל"ה, על מנת לאתר לאבחן ולטפל בילדים בעלי צרכים מיוחדים, וכן את הצורך בהנגשת המסגרות העירוניות לאוכלוסייה זו, הן בתיווך המידע לקהילה והן בהקמת מסגרות עירוניות בשכונות המתאימות.

במרבית הגנים נצפו תנאים פיזיים קשים ולא הולמים לצרכיהם של ילדים בגיל הרך. כך למשל חלק מהגנים מוקמו במרתפים, במרבית הגנים אין חצר והילדים נשארים בתוך החלל הסגור בכל שעות היום, בחלק מהגנים נצפתה רמת היגיינה ירודה, ובגנים בודדים

אף לא היו מים זורמים. מרבית הגנים נעדרו ריהוט כלשהו, ובמידה ויש ריהוט אינו תואם את גובה הילדים. ברבים מהגנים לא נמצאו צעצועים או אף גירויים מינמאליים על קירות הגן. בנוסף לתנאים פיזיים בעייתיים, נמצאו בגנים ליקויים בטיחותיים חמורים ביותר, ב-27 גנים נמצאו ילדים שוכבים לבדם עם בקבוק חלב (יש לציין כי אחת מהתינוקות שמתה בגן, מתה מחנק מבקבוק שהושאר במיטתה ללא השגחה). ברבים מהגנים דלת הגן לא הייתה סגורה, בגנים רבים נמצאו שקעי חשמל חשופים בהישג ידם של הילדים. עוד נמצאו חפצים מסכני חיים בהישג ידם של הילדים כגון חומרי ניקיון והדברה, מכשירי חשמל, ריהוט שבור וחלקים קטנים שעשויים לגרום לחנק. ממצאים אלה, מדגימים לראשונה באופן כמותי, את חומרת הליקויים הבטיחותיים ואת סכנת החיים החמורה הנשקפת לתינוקות המבקרים בגנים. בהקשר זה ראוי לציין כי אחד התינוקות שנפטר בגנים, מת מחנק משקית ניילון שהונחה בלול (וילנאי, 2015).

ממצאי המחקר מעלים כי התנאים ההתפתחותיים והחינוכיים בגנים קשים ומאופיינים בחסך ולעיתים אף בהזנחה. במרבית הגנים אין סדר יום או פעילות חינוכית כלשהי וכמעט בכל התצפיות הילדים עסקו בצפייה בטלוויזיה. עוד נמצא כי התינוקות שהו שעות ארוכות בלולים מבלי לנוע במרחב. יש לציין כי תנועה היא הכרחית להתפתחות קוגניטיבית ורגשית בגיל הרך, והיעדר תנועה בגילאים קריטיים עשוי לפגוע בהתפתחות (Brooks-Gunn, Klebanov, & Liaw, 1995). על רקע העובדה שגננת אחת מטפלת במספר גבוה של תינוקות, ברור כי כמות המגע, קשר עין והמענה שניתן לתת לכל תינוק הינם מוגבלים. לממצאים אלה עשויות להיות השפעות ארוכות טווח על יצירת התקשרות בסיסית, ולהביא לפגיעה בנושא ההתפתחות הקוגניטיבית, הרגשית והחברתית של הילדים. קשרים מסוג זה נמצאו במסגרות חינוכיות בהן קיימת הזנחה של ילדים כגון פנימיות (Deiner, Casady, Wright, & 2003). כך למשל, במחקר קודם נמצא קשר בין משך הזמן בו הילד ביקר בגנים הפיראטיים לפגיעה בהתפתחות קוגניטיבית בהיבטים של תפיסה וזיכרון (סלואן ומאיר, 2015). להתפתחות בתנאים אלה עשויות

להיות השפעות ארוכות טווח ולהביא לקשיים רגשיים, בעיות התנהגות, בעיות לימודיות ועוד (Brooks-Gunn, Klebanov, & Liaw, 1995). לא זו בלבד שהגדילה בתנאי הגנים הפיראטיים פוגעת אנושות ברווחתם הפיזית והנפשית של הילדים, אלא שהיא פוגעת גם בסיכוייהם העתידיים להשתלבות בחברה.

מגבלות המחקר

למחקר זה מספר מגבלות אותן ראוי לציין. תחילה על אף הניסיון למפות את כלל הגנים המדגם הסופי כלל רק את הגנים אשר הסכימו להשתתף. אין לדעת מה מאפיינים של הגנים שלא השתתפו, וייתכן כי קיים שוני מהותי בגנים אשר בהם הגננות סירבו להשתתף במחקר. יחד עם זאת סביר כי בגנים אלה מצב הדברים אינו חיובי יותר מהגנים אשר נכללו במדגם, ואף עשוי להיות חמור יותר.

אחת ממגבלות המחקר נובעת מכך, שהרבה מן המידע ניתן בדיווח עצמי על ידי הגננת, ועל כן עשוי להיות מוטה על רקע רצון של הגננות לרצות ולהצביע על מצב חיובי של הגן. יש לציין כי על אף מגבלה זו, עדיין ממצאי המחקר מצביעים על תמונת מצב מדאיגה.

מגבלה נוספת קשורה לתצפית הסובייקטיבית של תצפיתנים על אקלים הגן שאולי אינו משקף נאמנה אקלים זה. מטבע הדברים בנתונים של תצפית הנערכת על ידי תצפיתנים שונים קיימת שונות הפוגעת במהימנות המדד.

על אף מגבלות אלה, נעשה ניסיון ראשון לכמת באופן אמפירי את מאפייני הגנים תוך שימוש בכלים מגוונים של ראיון, ותצפית, ושימוש במספר תצפיות על מנת להוסיף למהימנות ולתוקף המדדים.

השלכות ומסקנות

ממצאי המחקר מציינים תמונת מצב מדאיגה ביותר של הגנים הפיראטיים. תמונת מצב זו ידועה לארגונים החברתיים, העירוניים והממשלתיים זה מכבר, ואף הוצגה בדו"ח מבקר המדינה (מבקר המדינה, 2013). המחקר הנוכחי מתקף את הידע הקיים בידי ארגונים אלה ומחזק אותו.

1. על רקע התנאים הפיזיים הבטיחותיים והחינוכיים בגנים, נראה כי כלל הילדים מצויים במצב של סיכון, וחלקם אף בסכנת חיים של ממש.

2. ללא ספק בתחום זה דרושה התערבות מערכתית הכוללת שלושה כיווני פעולה עיקריים אשר צריכים לפעול בסינרגיה הדדית: א. הגברת הפיקוח הממשלתי על המסגרות הקיימות, ב. המשך הכשרת הגננות ותמיכה בגנים על מנת למנוע מצבים מסכני חיים, ג. פתיחת מסגרות חלופיות במודל "יוניטף", אשר יספקו חלופה הולמת לגנים הפיראטיים. בהמשך, יהיה צורך להציג פתרונות גם עבור ילדי ביה"ס השבים לגנים בשעות אחר הצהריים בדמות של צהרונות או מועדוניות מותאמות. **על מנת להבטיח את מצב הגנים דרושה תוכנית מערכתית ומקיפה כגון זו שהוצגה על ידי הממשלה. יש להדגיש כי כל עיכוב בביצועה וביישומה של התוכנית עשוי לגבות מחיר כבד בחיי הילדים. על כן, ראוי כי תוכנית זו תיושם ותבוצע בהקדם האפשרי וללא כל דיחוי.**

3. על מנת להצליח וליישם את המודל הממשלתי קיים צורך בהמשך עבודה קהילתית הן מול גננות הקהילה והן מול הורי הקהילה המהווים צרכני השירות, וזאת על מנת לתווך את מודל "יוניטף" ולסייע למעבר לגן בסטנדרט ישראלי. מאחר ומודל "יוניטף" מבוסס על פעילותן של גננות מתוך הקהילה, חשוב כי הדרכת הגננות תמשיך, על מנת להכשיר לאורך זמן צוותים אשר יהיו מסוגלים לפעול בסטנדרטיים המצופים על ידי רשויות הממשלה. אל מול ההורים, יהיה צורך לתווך את יתרונות המודל

הממשלתית, ובמקביל, ההורים יאלצו להסתגל לטווח שעות קצר יותר של הפעלת הגן, הצורך למצוא פתרון עבור ילד חולה שלא יוכל לבקר בגן, ועבור חלק מההורים תשלום חודשי גבוה יותר. על מנת לתווך תהליכים אלה יש צורך בהמשך עבודה קהילתית, יד ביד עם גננות, הורים ומנהיגים מקרב הקהילה אשר יסייעו להטמיע ולתווך מהלך של שינוי, שבחלקו הינו גם תפיסתי, באשר למסגרות חינוכיות עבור ילדים בגיל הרך.

4. על רקע הממצאים שעלו בעיר תל-אביב יפו, שבה מסגרות הגנים הפיראטיים מוכרות לרשות העירונית, עולה הצורך בהרחבת המחקר לאזורים נוספים בארץ, על מנת לעמוד על מידת קיומם והיקפם של גנים מסוג זה גם בערים אחרות בהן מתגוררות משפחות של מהגרי עבודה ומבקשי מקלט. עוד ראוי כי מחקרי המשך יעסקו גם בציפיות ותפיסות ההורים בקהילה לגבי מסגרות לגיל הרך, כדי לסייע בתיווך המעבר למודל הממשלתי לקהילה.

לסיכום, ממצאי המחקר מעלים כי מדובר במצב דברים חמור המעמיד בסכנה אלפי תינוקות ופעוטות. ממצאי הדו"ח משקפים מצב חירום הדורש פתרון מערכתי, מקיף ומיידי. על כן, יש צורך בהתערבות דחופה של משרדי הממשלה בשיתוף פעולה עם גורמים עירוניים ואזרחיים להבראת מצבם של הגנים הפיראטיים ולהצלת חיי התינוקות השוהים בהם.

ביבליוגרפיה

- בן שלמה, א., צובארי, י., אלטר, א., גיסין, ת., שני, א., ראוכברגר, ח. (2015). יוניטף- דו"ח סיכום העשור. הוצאה עצמית, תל אביב.
- ברמן, י., מאיר, י., ואילן, ר. (2014). חלופות מעצר של ילדי מהגרים בישראל. דו"ח מומחים מטעם מוקד סיוע לעובדים זרים, רופאים לזכויות אדם, פרויקט ילדים ישראלים באגודה לזכויות האזרח ונציבות האו"ם לפליטים.
- וילנאי, א. (2015). תינוקות בת 4 חודשים מתה בגן ילדים למבקשי מקלט בדרום תל אביב. הארץ.
- חוק למניעת הסתננות (עבירות ושיפוט) (תיקון מס' 3 והוראת שעה), התשע"ב-2012, ס"ח 2332, באתר משרד המשפטים.
- מאיר, י. (2015). התינוקות השקופים: על תופעת ה"בייביסטרים" – הגנים הפיראטיים לילדי מהגרי עבודה ומבקשי מקלט. למהגר.
- מבקר המדינה (2013). דו"ח מבקר המדינה בנושא קטינים חסרי מעמד.
- מבקר המדינה (2014). דו"ח מעקב לדו"ח מבקר המדינה בנושא קטינים חסרי מעמד.
- מועצת הבייביסטרים (2015). חוברת הדרכה ופעילויות. תל אביב.
- מסיל"ה, מרכז מידע וסיוע לקהילה הזרה (2009). דו"ח שנתי. תל אביב.
- מסיל"ה, מרכז מידע וסיוע לקהילה הזרה (2010). דו"ח שנתי. תל אביב.
- מסיל"ה, מרכז מידע וסיוע לקהילה הזרה (2011). דו"ח שנתי. תל אביב.
- מסמך ההמלצות ועדה בין משרדית לגבי מעמד ילדי השוהים הבלתי חוקיים ובני משפחותיהם בישראל, יולי 2010.
- משרד הכלכלה (משרד התעשייה והמסחר לשעבר) (2009). סטנדרטים להפעלת מסגרות חינוכיות לפעוטות. דו"ח וועדה מייעצת בראשותה של פרופ' חזנטל.
- משרד הפנים (2015). נתוני זרים בישראל, דו"ח ינואר.
- משרד הרווחה (2015). www.molsa.gov.il/Pages/HomePage.aspx.
- סלואן, מ., ומאיר, י. (2015). מיפוי מאפיינים רגשיים, חברתיים וקוגניטיביים של ילדי הקהילה. מתוך כנס: ילדי הקהילה השקופה: תמונת מצב ומבט לעתיד, מרץ, 2015, אוניברסיטת תל אביב.
- עיריית תל אביב-יפו (2015). דו"ח של המחלקה לבריאות הציבור, ינואר 2015.

- צבר, ג., (2008). "לא באנו להישאר", מהגרי עבודה אפריקאים – מאפריקה לישראל ובחזרה. תל אביב: ההוצאה לאור של אוניברסיטת תל אביב.
- קמפ, א. ורייכמן, ר. (2003). עובדים זרים בישראל. תל אביב: מרכז אדווה.
- רשות האוכלוסין וההגירה (2013). דו"ח "עובדת זרה בהיריון שילדה בארץ".
- רופאים לזכויות אדם (2015). www.phr.org.il.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Brooks-Gunn, J., Klebanov, P. K., Liaw, F.R (1995). The learning, physical, and emotional environment of the home in the context of poverty: The infant health and development program. *Children and Youth Services Review*, 17(1-2), 251-276.
- Diener, M. L., Casady, A., Wright, C. (2003). Attachment Security Among Mothers and Their Young Children Living in Poverty: Associations with Maternal, Child, and Contextual Characteristics. *Merrill-Palmer Quarterly*, 49(2), 154-182.
- Meir, Y., & Slone, M. (2013). Developmental risks and mental health consequences of illegal status for children of migrant workers. In J. Ho (Ed.), *Immigrants: Acculturation, Socioeconomic Challenges and Cultural Psychology* (pp. 51- 65). New-York: Nova Publications.
- Meir, Y. Slone, M., Levis, M., Reina, L., & Livni, B. D. Y. (2012). Crisis intervention with children of illegal migrant workers threatened with deportation. *Professional Psychology: Research & Practice*, 43(4), 298-305.
- Nair, MKC, & Russell, P. (2012). *The development of the infant and the young child, normal and abnormal. Tenth edition*. New Delhi: Elsevier.

נספחים

לוח 1: מאפיינים דמוגרפיים

סה"כ		התקווה		שפירא		נווה שאגן			
אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות		
100	47	100	17	100	18	100	12		מס גנים
93.6	44	94.1	16	88.9	16	100	12	ראשון-שישי ראשון-שבת	ימי פעילות הגן
6.4	3	5.9	1	11.1	2	0	0		
100	47	100	17	100	18	100	12	סה"כ	$\chi^2=1.50, p=.47$
14.9	7	17.6	3	5.6	1	25	3	1	מספר גננות בגן
57.4	27	64.7	11	50	9	58.3	7	2	
27.7	13	17.6	3	44.4	8	16.7	2	3-5	
100	47	100	17	100	18	100	12	סה"כ	
									$\chi^2=5.27, p=.26$
75.6	31	86.7	13	66.7	10	72.7	8	0	כמה ילדים בעלי צרכים מיוחדים/בסיכון בגן
24.4	10	13.3	2	33.3	5	27.3	3	1 ומעלה	
100	41	100	15	100	15	100	11	סה"כ	
									$\chi^2=1.70, p=.43$
60	6	50	1	40	2	100	3	לא	אם כן, האם יש להם לקויות פיזיות
40	4	50	1	60	3	0	0	כן	
100	10	100	2	100	5	100	3	סה"כ	
									$\chi^2=2.92, p=.23$
60	6	50	1	60	3	66.7	2	לא	אם כן, האם הם ילדים בסיכון
40	4	50	1	40	2	33.3	1	כן	
100	10	100	2	100	5	100	3	סה"כ	
									B_{16_2} $p=.93, \chi^2=14$
21.3	10	17.6	3	11.1	2	41.7	5	0-15	כמה ילדים יש בגן
40.4	19	47.1	8	44.4	8	25	3	16-25	
38.3	18	35.3	6	44.4	8	33.3	4	26-48	
100	47	100	17	100	18	100	12	סה"כ	
10.4	23.32	8.95	22.53	11.47	26.22	10.30	20.10	ממוצע, ס.ת.	$\chi^2=2.90, p=.24$ $F=1.36, p=.27$
2.6	1	0	0	0	0	10	1	אין רוב	רוב הילדים ממוצע
5.3	2	6.7	1	0	0	10	1	פיליפינים	
89.5	34	93.3	14	92.3	12	80	8	אריתריאה	$\chi^2=6.03, p=.42$
2.6	1	0	0	7.1	1	0	0	מערב אפריקה	
100	38	100	15	100	13	100	10	סה"כ	

סה"כ		התקווה		שפירא		נווה שאנן			
אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות		
20	9	29.4	5	11.8	2	18.2	2	0	כמות תינוקות עד גיל חצי שנה
42.2	19	41.2	7	41.2	7	45.5	5	1,2	
37.8	17	29.4	5	47.1	8	36.4	4	שלושה ויותר	
100	45	100	17	100	17	100	11	סה"כ	
5.37	3.36	2.20	2.06	8.10	5.29	1.96	2.36	ממוצע, ס.ת.	
7.9	3	0	0	8.3	1	18.2	2	0	כמות תינוקות בגילאי 6-15 חודשים
23.7	9	26.7	4	33.3	4	9.1	1	1,2	
50	19	60	9	50	6	36.4	4	3-8	
18.4	7	13.3	2	8.3	1	36.4	4	9-29	
100	38	100	15	100	12	100	11	סה"כ	
5.49	5.53	2.64	4.60	3.63	4.42	8.81	8.00	ממוצע, ס.ת.	
7.9	3	0	0	7.1	1	22.2	2	0	כמות תינוקות בגילאי 24-15 חודשים
13.2	5	13.3	2	14.3	2	11.1	1	1,2	
57.9	22	60	9	50	7	66.7	6	3-8	
21.1	8	26.7	4	28.6	4	0	0	9-16	
100	38	100	15	100	14	100	9	סה"כ	
4.02	5.63	3.90	5.67	4.58	6.64	3.00	4.00	ממוצע, ס.ת.	
7.7	3	6.3	1	7.7	1	10	1	0	כמות ילדים בגילאי שנתיים שלוש
7.7	3	6.3	1	0	0	20	2	1,2	
56.4	22	43.8	7	84.6	11	40	4	3-8	
28.2	11	43.8	7	7.1	1	30	3	9-14	
100	39	100	16	100	13	100	10	סה"כ	
4.00	6.33	3.88	7.13	3.21	5.85	5.17	5.70	ממוצע, ס.ת.	
22.5	9	28.6	4	7.1	1	33.3	4	0	כמות הילדים שמצטרפים אחה"צ
22.5	9	21.4	3	28.6	4	16.7	2	1,2	
32.5	13	35.7	5	35.7	5	25	3	3-8	
22.5	9	14.3	2	28.6	4	25	3	9-35	
100	40	100	14	100	14	100	12	סה"כ	
7.20	5.40	5.41	4.07	6.23	6.00	9.92	6.25	ממוצע, ס.ת.	
78.7	37	94.1	16	72.2	13	66.7	8	ע"י ההורים משפחה/ חברים הסעות	מה הן דרכי ההגעה של הילדים לגן בבוקר או בצהריים
6.4	3	0	0	11.1	2	8.3	1		
10.6	5	5.9	1	16.7	3	8.3	1		
2.1	1	0	0	0	0	8.3	1	אני מביא אותם	
2.1	1	0	0	0	0	8.3	1	אחר	
100	47	100	17	100	18	100	12	סה"כ	
									X ² =9.49,p=30

סה"כ		התקווה		שפירא		נווה שאנן			
אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות		
25	2	100	1	25	1	0	0	לבד	במידה והילדים מגיעים בהסעות איר הם מתניידים מהאוטו לגן
37.5	3	0	0	50	2	33.3	1	ליווי נהג	
37.5	3	0	0	25	1	66.7	2	ליווי ביביסיטר	
100	8	100	1	100	4	100	3	סה"כ	
									$X^2=4.78, p=.31$
55.3	26	64.7	11	33.3	6	75	9	לא	האם ידוע לך על ילדים הסובלים מליקוי בדיבור
44.7	21	35.3	6	66.7	12	25	3	כן	
100	47	100	17	100	18	100	12	סה"כ	
									$X^2=6.01, p=.05$
54.5	24	62.5	10	35.3	6	72.7	8	0	במידה וכן כמה ילדים סובלים מליקוי בדיבור
31.8	14	31.3	5	41.2	7	18.2	2	1	
13.6	6	6.3	1	23.5	4	9.1	1	2 ומעלה	
100	44	100	16	100	17	100	11	סה"כ	
									$X^2=5.15, p=.27$
0.73	0.60	63.	44.	78.	88.	67.	36.	ממוצע, ס.ת.	$F=2.42, p=.10$
80.9	38	94.1	16	61.1	11	91.7	11	לא	האם ידוע לך על ילדים הסובלים מליקוי קוגניטיבי
19.1	9	5.9	1	38.9	7	8.3	1	כן	
100	47	100	17	100	18	100	12	סה"כ	
									$X^2=7.37, p=.03$
80.4	37	94.1	16	61.1	11	90.9	10	0	אם כן כמה ילדים סובלים מליקוי קוגניטיבי
17.4	8	5.9	1	33.3	6	9.1	1	1	
2.2	1	0	0	5.6	1	0	0	2	
100	46	100	17	100	18	100	11	סה"כ	
0.47	0.22	0.24	0.06	0.62	0.44	0.30	0.09	ממוצע, ס.ת.	$X^2=7.30, p=.12$ $F=3.97, p=.03$
391.3	42	100	16	77.8	14	100	12	לא	האם ידוע לך על ילדים הסובלים מליקוי פיזי
8.7	4	0	0	22.2	4	0	0	כן	
100	46	100	16	100	18	100	12	סה"כ	
									$X^2=6.82, p=.03$
90.9	40	100	16	76.5	13	100	11	0	במידה וכן כמה ילדים סובלים מליקוי פיזי
9.1	4	0	0	23.5	4	0	0	1	
100	44	100	16	100	17	100	11	סה"כ	
									$X^2=6.99, p=.03$
93.3	42	100	16	88.2	15	91.7	11	לא	האם ידוע לך על ילדים הסובלים מליקוי שמיעתי
6.7	3	0	0	11.8	2	8.3	1	כן	
100	45	100	16	100	17	100	12	סה"כ	
									$X^2=1.91, p=.39$

סה"כ		התקווה		שפירא		נווה שאנן			
אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות		
95.2	40	100	16	93.3	14	90.9	10	0	אם כן, כמה ילדים סובלים מליקוטי שמיעתי $\chi^2=1.38, p=.50$
4.8	2	0	0	6.7	1	9.1	1	1	
100	42	100	16	100	15	100	11	סה"כ	
97.8	45	100	16	94.4	17	100	12	לא	האם ידוע לך על ילדים הסובלים מליקוטי ראייה $\chi^2=1.59, p=.45$
2.2	1	0	0	5.6	1	0	0	כן	
100	46	100	16	100	18	100	12	סה"כ	
38.3	18	47.1	8	22.2	4	50	6	לא	האם יש ילדים המגיעים לגן בין השעות 5-7 (בוקר) $\chi^2=3.22, p=.20$
61.7	29	52.9	9	77.8	14	50	6	כן	
100	47	100	17	100	18	100	12	סה"כ	
48.7	19	57.1	8	33.3	5	60	6	0	אם כן כמה ילדים מגיעים לגן בשעות 5-7 (בוקר) $\chi^2=3.35, p=.50$ $F=.85, p=.44$
35.9	14	35.7	5	46.7	7	20	2	1-5	
15.4	6	7.1	1	20	3	20	2	6+	
100	39	100	14	100	15	100	10	סה"כ	האם יש ילדים שנשארים בגן בשעות 20-24 (לילה) $\chi^2=.22, p=.90$
16.10	4.80	2.31	1.64	25.55	9.00	4.17	2.90	ממוצע, ס.ת.	
63	29	64.7	11	58.8	10	66.7	8	לא	
37	17	35.3	6	41.2	7	33.3	4	כן	אם כן כמה ילדים נשארים בגן בין 20-24 $\chi^2=1.25, p=.87$ $F=.55, p=.03$
100	46	100	17	100	17	100	12	סה"כ	
66.7	24	73.3	11	54.5	6	70	7	0	
19.4	7	13.3	2	27.3	3	20	2	1-5	האם יש ילדים שנשארים לישון בגן $\chi^2=.58, p=.75$
13.9	5	13.3	2	18.2	2	10	1	6-15	
100	36	100	15	100	11	100	10	סה"כ	
3.96	1.94	3.34	1.47	5.33	3.00	3.17	1.50	ממוצע, ס.ת.	אם כן כמה ילדים נשארים לישון בגן $\chi^2=2.32, p=.31$ $F=.85, p=.44$
87	40	88.2	15	82.4	14	91.7	11	לא	
13	6	11.8	2	17.6	3	8.3	1	כן	
100	46	100	17	100	17	100	12	סה"כ	אם כן כמה ילדים נשארים לישון בגן $\chi^2=2.32, p=.31$ $F=.85, p=.44$
87.5	35	88.2	15	78.6	11	100	9	0	
12.5	5	11.8	2	21.4	3	0	0	1-20	
100	40	100	17	100	14	100	9	סה"כ	אם כן כמה ילדים נשארים לישון בגן $\chi^2=2.32, p=.31$ $F=.85, p=.44$
3.54	95.	5.29	1.76	1.28	0.57	0.00	0.00	ממוצע, ס.ת.	

סה"כ		התקווה		שפירא		נווה שאנן			
אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות		
38.1	16	38.5	5	29.4	5	50	6	לא	האם בגן יש ילדים בוגרים מגיל 3 שאינם שייכים למסגרת גן עירוני/ב"ס יסודי
61.9	26	61.2	8	70.6	12	50	6	כן	
100	42	100	13	100	17	100	12	סה"כ	
									$\chi^2=1.27, p=.53$
39.5	15	41.7	5	28.6	4	50	6	0	אם כן כמה ילדים בוגרים מגיל 3 שאינם שייכים למסגרות ישנם בגן
44.7	17	33.3	4	50	7	50	6	1,2	
15.8	6	25	3	21.4	3	0	0	3-10	
100	38	100	12	100	14	100	12	סה"כ	$\chi^2=4.10, p=.39$
1.91	1.37	1.61	1.33	2.62	1.93	87.	75.	ממוצע, ס.ת.	$F=1.25, p=.30$
10.9	5	31.3	5	0	0	0	0	לא	האם למנהל הגן יש רשימת טלפונים של ההורים
89.1	41	68.8	11	100	18	100	12	כן	
100	46	100	16	100	18	100	12	סה"כ	
									$\chi^2=10.52, p=.01$
2.1	1	5.9	1	0	0	0	0	לא	אם ילד חולה האם אתה יכול להתקשר להורה שיבוא לקחת אותו
17	8	17.6	3	22.2	4	8.3	1	לפעמים	
80.9	38	76.5	13	77.8	14	91.7	11	כן	
100	47	100	17	100	18	100	12	סה"כ	$\chi^2=2.82, p=.59$
42.9	9	88.9	8	0	0	14.3	1	350-550	כמה ההורים משלמים בחודש
57.1	12	11.1	1	100	5	85.7	6	600-800	
100	21	100	9	100	5	100	7	סה"כ	
									$\chi^2=13.87, p=.001$
111	563	133.46	491.67	41.83	640.00	50.00	600.00	ממוצע, ס.ת.	$F=4.65, p=.02$
7.3	3	16.7	2	5.6	1	0	0	לא	האם לגן יש מנהל
92.7	38	83.3	10	944	17	100	11	כן	
100	41	100	12	100	18	100	11	סה"כ	
									$\chi^2=2.50, p=.29$
21.6	8	8.3	1	30.8	4	25.0	3	1999-2010	מתי הוקם הגן הזה
32.4	12	33.3	4	23.1	3	41.7	5	2012-2013	
45.9	17	58.3	7	46.2	6	33.3	4	2014	
100	37	100	12	100.0	13	100	12	סה"כ	
									$\chi^2=3.03, p=.55$

לוח 2: מאפיינים דמוגרפיים של הגנות

סה"כ		עם הדרכה		ללא הדרכה			
אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות		
15.9	7	10	1	17.6	6	פיליפינים	מהיכן את?
6.8	3	0	0	8.8	3	אריתריאה	
2.3	1	0	0	2.9	1	סודן	
61.4	27	50	5	64.7	22	מערב אפריקה	
2.3	1	0	0	2.9	1	אחר	
2.3	1	0	0	2.9	1	ניגריה	
2.3	1	10	1	0	0	דרום אפריקה	
4.5	2	20	2	0	0	גאנה	
							$\chi^2=13.07, p=.07$
23.3	10	22.2	2	23.5	8	לא	האם יש לך משפחה בישראל
76.7	33	77.8	7	76.5	26	כן	
100	43	100	9	100	34	סה"כ	
							$\chi^2=.007, p=.93$
58.5	24	55.6	5	59.4	19	לא	האם נותרו ילדים פרטים שלך במולדתך
41.5	17	44.4	4	40.6	13	כן	
100	41	100	9	100	32	סה"כ	
							$\chi^2=.04, p=.84$
46.2	18	12.5	1	54.8	17	0	אם כן כמה ילדים נותרו במולדתך
38.5	15	75	6	29	9	1-2	
15.4	6	12.5	1	16.1	5	3-9	
100	39	100	8	100	31	סה"כ	
1.84	1.31	0.92	1.63	2.01	1.23	ממוצע, ס.ת.	
							$\chi^2=6.02, p=.049$ $t=-.54, p=.59$
23.8	10	44.4	4	18.2	6	לא	האם יש לך ילדים פרטיים בישראל
76.2	32	55.6	5	81.8	27	כן	
100	42	100	9	100	33	סה"כ	
							$\chi^2=6.69, p=.10$

סה"כ		עם הדרכה		ללא הדרכה			
אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות		
18.4	7	12.5	1	20	6	0	אם כן כמה ילדים פרטיים יש לך בישראל
63.2	24	87.5	7	56.7	17	1-2	
18.4	7	0	0	23.3	7	3-4	
100	38	100	8	100	30	סה"כ	
1.11	1.58	0.70	1.25	1.18	1.67	ממוצע, ס.ת.	$\chi^2=3.01, p=.22$
							$t=.95, p=.35$
19.5	8	25	2	18.2	6	זכר	מגדר
75.6	31	62.5	5	78.8	26	נקבה	
4.9	2	12.5	1	3	1	שניהם	
100	41	100	8	100	33	סה"כ	
							$\chi^2=1.56, p=.46$
57.9	22	100	7	48.4	15	לא	האם בעבר עבדת עם ילדים
42.1	16	0	0	51.6	16	כן	
100	38	100	7	100	31	סה"כ	
							$\chi^2=6.24, p=.01$

לוח 3: תנאים פיזיים של הגן, מזון ותזונה, בטיחות ומרחב

התקווה		שפירא		נווה שאגן					
אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות		
100	47							מס גנים	
								$X^2=3.43, p=.33$	
2.2	1	0	0	0	0	9.1	1	לא חלק יש חלק אין כן סה"כ	האם לכל תינוק בקבוק/ קופסת אוכל שלו
17.8	8	11.8	2	17.6	3	27.3	3		
80	36	88.2	15	82.4	14	63.6	7		
100	45	100	17	100	17	100	11		
									$X^2=4.52, p=.34$
50	23	70.6	12	23.5	4	58.3	7	לא	האם האוכל מוכן בגן
50	23	29.4	5	76.5	13	41.7	5	כן	
100	46	100	17	100	17	100	12	סה"כ	
									$X^2=7.98, p=.02$
31.9	15	17.6	3	38.9	7	41.7	5	לא	האם ההורים מביאים אוכל
68.1	32	82.4	14	61.1	11	58.3	7	כן	
100	47	100	17	100	18	100	12	סה"כ	
									$X^2=2.52, p=.28$
69.6	32	76.5	13	52.9	9	83.3	10	לא	האם האוכל מגיע באופן אחר
30.4	14	23.5	4	47.1	8	16.7	2	כן	
100	46	100	17	100	17	100	12	סה"כ	
									$X^2=3.68, p=.16$
15.6	7	17.6	3	18.8	3	8.3	1	לא חלק לא חלק כן סה"כ	האם לכל ילד יש צלחת/ כפית משלו
8.9	4	11.8	2	12.5	2	0	0		
75.6	34	70.6	12	68.8	11	91.7	11		
100	45	100	17	100	16	100	12		
									$X^2=2.58, p=.63$
2.3	1	6.3	1	0	0	0	0	1	מהי כמות הארוחות המוגשות ביום בגן
61.4	27	68.8	11	62.5	10	50	6	2	
36.4	16	25	4	37.5	6	50	6	3	
100	44	100	16	100	16	100	12	סה"כ	
									$X^2=3.34, p=.50$
46.8	22	70.6	12	38.9	7	25	3	בית פרטי בניין מגורים בניין מסחרי סה"כ	סוג מבנה בו הגן ממוקם
48.9	23	29.4	5	55.6	10	66.7	8		
4.3	2	0	0	5.6	1	8.3	1		
100	47	100	17	100	18	100	12		
									$X^2=7.03, p=.13$

נוה שאנן									התקווה
שכיחות		אחוז		שכיחות		אחוז			
6.5	3	0	0	11.1	2	8.3	1	מרתף	הקומה בה ממוקם הגן
60.9	28	75	12	66.7	12	33.3	4	קרקע	
15.2	7	12.5	2	11.1	2	25	3	ראשונה	
13	6	6.3	1	11.1	2	25	3	שניה	
4.3	2	6.3	1	0	0	8.3	1	שלישית	
100	46	100	16	100	18	100	12	סה"כ	X2=8.12,p=.42
9.1	4	12.5	2	6.3	1	8.3	1	דירת חדר	גודל המבנה
31.8	14	25	4	31.3	5	41.7	5	דירת 2 חד'	
59.1	26	62.5	10	62.5	10	50	6	דירת 3 חד'	
100	44	100	16	100	16	100	12	סה"כ	
									X2=1.19,p=.88
95.7	45	100	17	100	18	83.3	10	לא	האם ישנה מעלית
4.3	2	0	0	0	0	16.7	2	כן	
100	47	100	17	100	18	100	12	סה"כ	
									X2=6.09,p=.05
4.3	2	5.9	1	5.9	1	0	0	לא	האם ישנו מטבח בדירה
95.7	44	94.1	16	94.1	16	100	12	כן	
100	46	100	17	100	17	100	12	סה"כ	
									X2=.74,p=.69
26.1	12	47.1	8	17.6	3	8.3	1	לא	האם המטבח בחדר נפרד מהילדים
73.9	34	52.9	9	82.4	14	91.7	11	כן	
100	46	100	17	100	17	100	12	סה"כ	
									X2=6.47,p=.04
18.6	8	25	4	13.3	2	16.7	2	לא	האם המטבח נקי
30.2	13	18.8	3	46.7	7	25	3	במידה בינונית	
51.2	22	56.3	9	40	6	58.3	7	כן	
100	43	100	16	100	15	100	12	סה"כ	
									X2=3.31,p=.51
6.8	3	0	0	13.3	2	8.3	1	לא	האם ישנו מקרר במטבח
93.2	41	100	17	86.7	13	91.7	11	כן	
100	44	100	17	100	15	100	12	סה"כ	
									X2=2.29,p=.32

נווה שאנן									שפירא									התקווה								
שכיחות			אחוז			שכיחות			אחוז			שכיחות			אחוז			שכיחות			אחוז					
לא	2	16.7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	4.8			
כן	10	83.3	17	100	13	100	17	100	13	100	40	95.2														
סה"כ	12	100	17	100	13	100	17	100	13	100	42	100														
X2=5.25,p=.07																										
לא	12	100	9	52.9	7	41.2	28	60.9	12	100	0	39.1														
כן	0	0	8	47.1	10	58.8	18	39.1	0	0	100	100														
סה"כ	12	100	17	100	17	100	46	100	12	100	100	100														
X2=10.93,p=.004																										
לא	8	66.7	4	25	13	81.3	25	56.8	8	100	4	43.2														
כן	4	33.3	12	75	3	18.8	19	43.2	4	100	100	100														
סה"כ	12	100	16	100	16	100	44	100	12	100	100	100														
X2=10.97,p=.004																										
לא	2	16.7	6	33.3	8	53.3	16	35.6	2	100	6	26.7														
במידה חלקית	4	33.3	5	27.8	3	20	12	26.7	4	100	100	100														
כן	6	50	7	38.9	4	26.7	17	37.8	6	100	100	100														
סה"כ	12	100	18	100	15	100	45	100	12	100	100	100														
X2=3.99,p=.41																										
לא	1	8.3	2	13.3	0	0	3	6.8	1	100	1	93.2														
כן	11	91.7	13	86.7	17	100	41	93.2	11	100	100	100														
סה"כ	12	100	15	100	17	100	44	100	12	100	100	100														
X2=2.29,p=.32																										
לא	5	45.5	8	80	11	84.6	24	70.6	5	100	6	29.4														
כן	6	54.5	2	20	2	15.4	10	29.4	6	100	100	100														
סה"כ	11	100	10	100	13	100	34	100	11	100	100	100														
X2=5.01,p=.08																										
לא	1	8.3	0	0	4	30.8	5	14.3	1	100	1	85.7														
כן	11	91.7	10	100	9	69.2	30	85.7	11	100	100	100														
סה"כ	12	100	10	100	13	100	35	100	12	100	100	100														
X2=4.90,p=.09																										
לא	0	0	1	12.5	1	9.1	2	6.7	0	100	5	43.3														
במידה בינונית	5	45.5	5	62.5	3	27.3	13	43.3	5	100	6	50														
כן	6	54.5	2	25	7	63.6	15	50	6	100	100	100														
סה"כ	11	100	8	100	11	100	30	100	11	100	100	100														
X2=4.04,p=.40																										

נוה שאנן									
שכיחות		אחוז		שפירא		שכיחות		אחוז	
שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז	שכיחות	אחוז
0	3	30	5	33.3	5	5	13	32.5	32.5
1-5	6	60	7	46.7	7	9	22	55	55
6-8	1	10	3	20	3	1	5	12.5	12.5
סה"כ	10	100	15	100	15	100	40	100	100
ממוצע, סת.	2.10	2.33	2.53	2.53	2.53	2.07	2.05	2.25	2.26
									X2=1.46,p=.83
									F=.18, p=.84
0	7	70	9	50	9	6	22	52.4	52.4
1-3	2	20	5	27.8	5	4	11	26.2	26.2
4-6	1	10	4	22.2	4	4	9	21.4	21.4
סה"כ	10	100	18	100	18	14	42	100	100
ממוצע, סת.	70.	1.57	2.22	3.77	2.22	1.93	2.23	1.76	2.89
									X2=2.00,p=.74
									F=.92, p=.41
לא	2	18.2	3	18.8	3	4	9	20.9	20.9
במידה בינונית	3	27.3	7	43.8	7	5	15	34.9	34.9
כן	6	54.5	6	37.5	6	7	19	44.2	44.2
סה"כ	11	100	16	100	16	16	43	100	100
									X2=1.24,p=.87
לא	1	8.3	4	22.2	4	4	9	19.1	19.1
כן	11	91.7	14	77.8	14	13	38	80.9	80.9
סה"כ	12	100	18	100	18	17	47	100	100
									X2=1.23,p=.54
לא	5	41.7	9	52.9	9	6	20	43.5	43.5
כן	7	58.3	8	47.1	8	11	26	56.5	56.5
סה"כ	12	100	17	100	17	17	46	100	100
									X2=1.10,p=.58
לא	9	75	11	68.8	11	9	29	64.4	64.4
כן	3	25	5	31.3	5	8	16	35.6	35.6
סה"כ	12	100	16	100	16	17	45	100	100
									X2=1.70,p=.43
לא	6	66.7	11	78.6	11	8	25	69.4	69.4
כן	3	33.3	3	21.4	3	5	11	30.6	30.6
סה"כ	9	100	14	100	14	13	36	100	100
									X2=.97,p=.62

נווה שאנן									שפירא	התקווה	
שכיחות			אחוז			שכיחות					אחוז
86.7	39	81.3	13	94.1	16	83.3	10	לא	האם יש חומרי ניקוי/הדברה במרחק יד של הילדים	X2=1.34,p=.51	
13.3	6	18.8	3	5.9	1	16.7	2	כן			
100	45	100	16	100	17	100	12	סה"כ			
91.3	42	94.1	16	88.2	15	91.7	11	לא	האם יש מכשירי חימום לא בטיחותיים	X2=.37,p=.83	
8.7	4	5.9	1	11.8	2	8.3	1	כן			
100	46	100	17	100	17	100	12	סה"כ			
93.5	43	100	17	82.4	14	100	12	לא	האם יש מכשירי איוורור שאינם בטיחותיים	X2=5.48,p=.07	
6.5	3	0	0	17.6	3	0	0	כן			
100	46	100	17	100	17	100	12	סה"כ			
65.1	28	42.9	6	70.6	12	83.3	10	לא	האם ישנם רהיטים/צעצועים שבורים	X2=5.03,p=.08	
34.9	15	57.1	8	29.4	5	16.7	2	כן			
100	43	100	14	100	17	100	12	סה"כ			
78.6	33	61.5	8	83.3	15	90.9	10	לא	האם ישנם לולים שבורים	X2=3.48,p=.18	
21.4	9	38.5	5	16.7	3	9.1	1	כן			
100	42	100	13	100	18	100	11	סה"כ			
12.8	6	23.5	4	5.6	1	8.3	1	לא	האם המקום מואר	X2=3.33,p=.50	
46.8	22	41.2	7	55.6	10	41.7	5	במידה בינונית			
40.4	19	35.3	6	38.9	7	50	6	כן			
100	47	100	17	100	18	100	12	סה"כ			
68.9	31	73.3	11	77.8	14	50	6	לא	האם ישנם חוטי/ארון חשמל חשופים	X2=2.80,p=.25	
31.1	14	26.7	4	22.2	4	50	6	כן			
100	45	100	15	100	18	100	12	סה"כ			
70	21	60	6	91.7	11	50	4	לא	אם כן האם הם בהישג ידם של ילדים	X2=4.68,p=.10	
30	9	40	4	8.3	1	50	4	כן			
100	30	100	10	100	12	100	8	סה"כ			
95	38	100	13	91.8	15	90.9	10	לא	האם יש בגן גז פתוח שהינו נגיש לילדים	X2=1.12,p=.57	
5	2	0	0	6.3	1	9.1	1	כן			
100	40	100	13	100	16	100	11	סה"כ			

נוה שאגן								
שפירא			התקווה			שכירות		
אחוז	שכירות	אחוז	אחוז	שכירות	אחוז	אחוז	שכירות	אחוז
30.4	14	37.5	6	22.2	4	33.3	4	לא
39.1	18	43.8	7	44.4	8	25	3	במידה בינונית
30.4	14	18.8	3	33.3	6	41.7	5	כן
100	46	100	16	100	18	100	12	סה"כ
$X^2=2.79, p=.59$								
36.6	15	41.2	7	35.7	5	30	3	לא
63.4	26	58.8	10	64.3	9	70	7	כן
100	41	100	17	100	14	100	10	סה"כ
$X^2=.35, p=.84$								
75	33	73.3	11	66.7	12	90.9	10	לא
25	11	26.7	4	33.3	6	9.1	1	כן
100	44	100	15	100	18	100	11	סה"כ
$X^2=2.17, p=.34$								
79.1	34	73.3	11	76.5	13	90.9	10	לא
20.9	9	26.7	4	23.5	4	9.1	1	כן
100	43	100	15	100	17	100	11	סה"כ
$X^2=1.30, p=.52$								
59.5	22	42.9	6	78.6	11	55.6	5	לא
40.5	15	57.1	8	21.4	3	44.4	4	כן
100	37	100	14	100	14	100	9	סה"כ
$X^2=3.78, p=.15$								
39.1	18	41.2	7	29.4	5	50	6	לא
32.6	15	47.1	8	29.4	5	16.7	2	במידה בינונית
28.3	13	11.8	2	41.2	7	33.3	4	כן
100	46	100	17	100	17	100	12	סה"כ
$X^2=5.62, p=.23$								
41.3	19	47.1	8	50	9	18.2	2	לא
58.7	27	52.9	9	50	9	81.8	9	כן
100	46	100	17	100	18	100	11	סה"כ
$X^2=3.22, p=.20$								
14.3	5	25	3	0	0	20	2	לא
17.1	6	0	0	46.2	6	0	0	במידה בינונית
68.6	24	75	9	53.8	7	80	8	כן
100	35	100	12	100	13	100	10	סה"כ
$X^2=13.88, p=.01$								

נוה שאגן								
שפירא			התקווה			שכירות		
שכירות	אחוז	שכירות	אחוז	שכירות	אחוז	שכירות	אחוז	אחוז
5	41.7	7	38.9	5	29.4	17	36.2	17
7	58.3	11	61.1	12	70.6	30	63.8	30
12	100	18	100	17	100	47	100	47
לא								
כן								
סה"כ								
X ² =55,p=.76								
5	58.3	7	50	8	76.5	28	62.2	28
7	41.7	5	50	8	23.5	17	37.8	17
12	100	16	100	17	100	45	100	45
לא								
כן								
סה"כ								
X ² =2.56,p=.28								
7	58.3	9	60	8	50	24	55.8	24
5	41.7	6	40	8	50	19	44.2	19
12	100	15	100	16	100	43	100	43
לא								
כן								
סה"כ								
X ² =.36,p=.84								
9	81.8	12	70.6	14	82.4	35	77.8	35
2	18.2	5	29.4	3	17.6	10	22.2	10
11	100	17	100	17	100	45	100	45
לא								
כן								
סה"כ								
X ² =.82,p=.66								
8	66.7	6	35.3	11	64.7	25	54.3	25
4	33.3	11	64.7	6	35.3	21	45.7	21
12	100	17	100	17	100	46	100	46
לא								
כן								
סה"כ								
X ² =3.96,p=.14								
5	83.3	5	35.7	7	53.8	17	51.5	17
1	16.7	5	35.7	6	46.2	12	36.4	12
0	0	4	28.6	0	0	4	12.1	4
6	100	14	100	13	100	33	100	33
לא								
במידה בינונית								
כן								
סה"כ								
X ² =8.28,p=.08								
2	16.7	2	11.1	0	0	4	8.5	4
5	41.7	5	27.8	8	47.1	18	38.3	18
5	41.7	11	61.1	9	52.9	25	53.2	25
12	100	18	100	17	100	47	100	47
לא								
במידה בינונית								
כן								
סה"כ								
X ² =3.94,p=.42								
0	0	5	29.4	6	40	11	25	11
12	100	12	70.6	9	60	33	75	33
12	100	17	100	15	100	44	100	44
לא								
כן								
סה"כ								
X ² =5.98,p=.05								

נוה שאנן								
שפירא			התקווה			שכירות		
שכירות	אחוז	שכירות	אחוז	שכירות	אחוז	שכירות	אחוז	אחוז
לא	7	63.6	12	70.6	7	43.8	26	59.1
כן	4	36.4	5	29.4	9	56.3	18	40.9
סה"כ	11	100	17	100	16	100	44	100
X ² =2.58,p=28								
לא	7	58.3	8	50	9	52.9	24	53.3
כן	5	41.7	8	50	8	47.1	21	46.7
סה"כ	12	100	16	100	17	100	45	100
X ² =19,p=91								
לא	7	58.3	6	42.9	12	85.7	25	62.5
כן	5	41.7	8	57.1	2	14.3	15	37.5
סה"כ	12	100	14	100	14	100	40	100
X ² =5.61,p=.06								
לא	2	16.7	4	30.8	5	29.4	11	26.2
כן	0	0	1	7.7	0	0	1	2.4
לא נצפה	9	75	8	61.5	12	70.6	29	69
כפפות	1	8.3	0	0	0	0	1	2.4
סה"כ	12	100	13	100	17	100	42	100
X ² =5.49,p=.48								
על הרצפה	4	36.4	1	7.7	2	33.3	7	23.3
בלול	0	0	1	7.7	2	33.3	3	10
משטח	4	36.4	7	53.8	1	16.7	12	40
החתלה	3	27.3	4	30.8	1	16.7	8	26.7
אחר	11	100	13	100	6	100	30	100
סה"כ	11	100	13	100	6	100	30	100
X ² =8.64,p=.20								
לא	1	12.5	3	27.3	0	0	4	19
במידה	5	62.5	2	18.2	2	100	9	42.9
בינונית	2	25	6	54.5	0	0	8	38.1
כן	8	100	11	100	2	100	21	100
סה"כ	8	100	11	100	2	100	21	100
D_138 X ² =6.66,p=.16								
לא	1	9.1	1	10	1	10	3	9.7
במידה	4	36.4	5	50	4	40	13	41.9
בינונית	6	54.5	4	40	5	50	15	48.4
כן	11	100	10	100	10	100	31	100
סה"כ	11	100	10	100	10	100	31	100
X ² =.49,p=.98								
לא	1	8.3	0	0	2	16.7	3	8.6
כן	11	91.7	11	100	10	83.3	32	91.4
סה"כ	12	100	11	100	12	100	35	100
X ² =2.04,p=.36								

דו"ח זה הוצא לאור בתמיכת הגופים הבאים:

האגודה לזכויות האזרח בישראל
جمعية حقوق المواطن في إسرائيل
The Association for Civil Rights in Israel

